

บทที่ 4

การพิจารณาและการทำคำพิพากษาในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์

ข้อพิจารณาทั่วไป

เมื่อปรากฏว่าได้มีการนำคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ขึ้นมาสู่ศาลแล้ว ในลำดับต่อไปจึงเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องพิจารณาคดี โดยคู่ความต้องนำพยานหลักฐาน เกี่ยวข้อง เข้าสืบแสดงต่อศาลเพื่อทำคำพิพากษาในที่สุด แต่โดยเหตุที่คดีแห่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษอยู่ในตัวเอง กล่าวคือ เป็นคดีที่การกระทำผิดครั้งเดียวนอกจากจะก่อให้เกิดความรับผิดในทางอาญาแล้ว บุคคลผู้กระทำผิดนั้นยังต้องรับผิดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในฐานะละเมิดอีกด้วย ดังนั้นกฎหมายจึงต้องบัญญัติให้ศาลซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคดีดังกล่าว มีอำนาจพิเศษแตกต่างไปจากศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีแห่ง หรือคดีอาญาทั่ว ๆ ไป ซึ่งนอกจากจะได้แก่การบัญญัติขยายเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีของศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาให้มีอำนาจพิจารณาคดีแห่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ๆ ได้แล้ว ยังได้บัญญัติให้ศาลที่พิจารณาคดีดังกล่าวมีอำนาจสั่งให้แยกคดีแห่งออกพิจารณาต่างหากยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแห่งได้ หากปรากฏว่าการพิจารณาคดีส่วนแห่งนั้นจะทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นซ้ำหรือติดขัด หรือหากปรากฏว่าในการพิจารณาคดีส่วนแห่งนั้นพยานหลักฐานที่น่าสืบแล้วในคดีอาญายังไม่เพียงพอ ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ เป็นต้น ในประการสำคัญที่สุดซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของศาลที่พิจารณาคดีแห่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา คือ การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติให้ศาลซึ่งพิจารณาคดีส่วนแห่ง ต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ฉะนั้นในการศึกษาวิเคราะห์ในบทนี้ ผู้เขียนจึงขอแยกศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก ว่าด้วยเรื่องการพิจารณาคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ โดยทำการศึกษาดังอำนาจศาลในการพิจารณาคดีแห่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา การกำหนดประเด็นข้อพิพาท การการพิสูจน์และมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ ส่วนที่สองเป็นเรื่องการพิพากษาคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ โดยศึกษาถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา และการทำคำพิพากษาของศาล

1. การพิจารณาคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์

1.1 อำนาจศาลในการพิจารณาคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์

ได้กล่าวถึงเขตอำนาจศาลในลักษณะที่เป็นรูปแบบ คือ เขตอำนาจศาลมาแล้ว ต่อไปนี้จะขอกล่าวถึงอำนาจศาลในส่วนที่เป็นเนื้อหา คือ อำนาจในทางพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีลักษณะพิเศษนอกเหนือไปจากอำนาจในการพิจารณาคดีปกติทั่วไป ดังนี้คือ

1.1.1 การบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ การพิจารณาคดีส่วนแพ่งต้อง เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาอาจแยกฟ้องหรือรวมฟ้องมาในคดีอาญาก็ได้ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ให้อำนาจไว้ ถ้าแยกฟ้องกรณีก็ไม่สู้จะมีปัญหามากนัก แต่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ฟ้องรวมกันมาจะมีปัญหาว่าควรจะตีความ มาตรา 40 นี้ ให้อำนาจศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญามากน้อยเพียงใด เพราะแม้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานี้จะถือเป็นเรื่องเดียวกัน ดังนั้นในการพิจารณาจึงไม่ควรแยกพิจารณาเป็นส่วนแพ่ง-ส่วนอาญ่อีก¹ แต่คดีแพ่งกับคดีอาญาก็มีลักษณะแตกต่างกันในหลายประการ เช่น กำหนดระยะเวลาต่าง ๆ เป็นต้นว่าการยื่นอุทธรณ์² (ซึ่งแต่เดิมอุทธรณ์คดีแพ่ง

¹ พระยารรณการีย์นิพนธ์ ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 402-12/2515 วันอังคารที่ 21 มีนาคม 2515

² คำพิพากษากฎีกาที่ 762/2504 ในการฟ้องคดีอาญาเรื่องหนึ่ง ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญารวมไปด้วย ต่อมาศาลยกฟ้องคดีส่วนอาญา แต่ให้โจทก์ชนะในส่วนแพ่งเมื่อจำเลยจะยื่นอุทธรณ์คดีส่วนแพ่งจะต้องถืออายุความ 1 เดือน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 229 มิใช่อายุความ 15 วัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กับคดีอาญามีกำหนดระยะเวลาไม่เท่ากัน แต่ปัจจุบันได้แก้ไขให้เท่ากันแล้ว) การยื่นคำให้การ การขอแก้ฟ้อง การชี้สองสถาน การสั่งขาดนัด หน้าที่นำสืบ การรับฟังพยานหลักฐาน การระบุพยาน ฯลฯ การพิจารณารวมกันไปทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในขณะเดียวกัน

มีความเห็นของนักกฎหมายเห็นว่าน่าจะถือคดีอาญาเป็นหลักและใช้วิธีพิจารณาความแพ่งสำหรับคดีแพ่ง เว้นแต่วิธีพิจารณาความแพ่งจะขัดกับวิธีพิจารณาความอาญา¹ การนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้จึงใช้เฉพาะที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เช่น การบังคับคดีแพ่งหรือการสืบพยานซึ่งเป็นการสืบสำหรับคดีแพ่งโดยเฉพาะก็ปฏิบัติตามวิธีพิจารณาความแพ่ง²

การที่จะบัญญัติตายตัวลงไปว่าเรื่องใดบ้างต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และเรื่องใดบ้างต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เห็นว่าน่าจะทำได้ ทั้งนี้เพราะการรวมคดี 2 ส่วนดังกล่าวมาพิจารณาไปขณะเดียวกันก็เพื่อความสะดวกทั้งแก่ศาลและคู่ความผู้เกี่ยวข้อง จึงน่าที่จะเป็น เรื่องที่ศาลต้องใช้ดุลพินิจเป็นการเฉพาะ เรื่องเฉพาะรายไป โดยพยายามให้ใกล้เคียงหรือสมเจตนารมณ์ของบทบัญญัติ เรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาให้มากที่สุด

การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้ มีตัวอย่างเช่น

- การรับมรดกความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1234/2493 ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดียกยอก มีคำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน จำเลยตายในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา คดีอาญาระงับ

¹ ความเห็นพระยาอรรถการีย์นิพนธ์

² หยุต แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา, หน้า 457.

ส่วนคดีแพ่งในส่วนที่ขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินต้องเลื่อนไปหาตัวผู้รับมรดกความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

- การอุทธรณ์,ฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 762/2504 ประชุมใหญ่ ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ศาลพิพากษายกฟ้องคดีส่วนอาญาให้โจทก์ชนะในคดีส่วนแพ่ง โจทก์ไม่อุทธรณ์คดีส่วนอาญา จำเลยอุทธรณ์คดีส่วนแพ่ง ดังนั้นจำเลยยื่นอุทธรณ์คดีส่วนแพ่งได้ภายในกำหนด 1 เดือน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 ไม่ใช้ 15 วัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 ¹

- กำหนดเวลายื่นคำให้การ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1042-1043/2520 ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษทางอาญากับ เรียกค่าเสียหาย ศาลได้ส่วนมูลฟ้องแล้วสั่งประทับฟ้อง หมายเรียกจำเลย เป็นการรับฟ้องส่วนแพ่งแล้ว จำเลยยื่นคำให้การในวันสืบพยานโจทก์ได้ ไม่ต้องยื่นภายใน 8 วัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคแรก และศาลหมายเรียกและนัดสืบพยานโจทก์ได้ ไม่ต้องนัดพร้อมนัดชี้ก่อน โจทก์ไม่มีพยานมาศาลในวันนัดและศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนศาลพิพากษายกฟ้อง

1.1.2 การสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญา เพื่อพิจารณาค้างหาก (มาตรา 41)

ปกติการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เช่นการสืบพยาน สามารถกระทำไปพร้อมกัน เป็นคดีเดียวกัน เพื่อให้ข้อเท็จจริงปรากฏต่อศาลทั้งใน

---

¹ ปัจจุบันจะไม่มีปัญหาเช่นนี้ เนื่องจากมีการแก้ไขให้ระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์คดีแพ่งกับคดีอาญาเท่ากัน คือ 1 เดือน

ส่วนคดีแพ่งและในคดีอาญา ไม่ต้องแยกพิจารณา แต่เมื่อจำเลยถูกฟ้องทางอาญา สิทธิเสรีภาพของคนที่อาจต้องเสียไป เช่น ต้องถูกขังในระหว่างพิจารณา ชื่อเสียงทางสังคมหรืออาชีพการงาน อาจได้รับความกระทบกระเทือน ถ้าเป็นคดีแพ่งธรรมดา จำเลยจะไม่ได้ได้รับความเสียหายถึงขนาดนี้ ในทางอาญาจึงมีหลักอยู่ว่าการพิจารณาต้องเป็นไปโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ฉะนั้นในกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งรวมกัน ซึ่งโดยปกติศาลจะมีคำพิพากษาพร้อมกันทั้งในส่วนอาญาและส่วนแพ่ง หากศาลเห็นว่าพยานหลักฐานที่จะนำสืบในส่วนแพ่งมีอยู่มาก ซึ่งถ้าดำเนินการต่อไปจนแล้วเสร็จอาจทำให้การพิจารณาส่วนอาญาล่าช้าไปได้ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งแยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญาไปพิจารณาค้างหาก โดยศาลที่มีอำนาจชำระได้¹

การแยกการพิจารณานี้ถ้าเป็นศาลซึ่งมีอำนาจชำระคดีแพ่งด้วย เช่น ศาลจังหวัด ก็เป็นการง่าย เพราะเท่ากับเป็นการรอกการพิจารณาคดีแพ่งไว้เท่านั้น ศาลจังหวัดนั้นเองก็ดำเนินการพิจารณาคดีอาญาอย่างเดียวกันไปได้ แต่ในกรณีที่ศาลนั้นไม่มีอำนาจชำระคดีแพ่งเป็นเอกเทศ เช่น ศาลอาญา เมื่อศาลอาญาสั่งแยกคดีแพ่งออกไปแล้ว ก็จะต้องพิจารณาคดีแพ่งนี้ที่ศาลซึ่งมีอำนาจ ซึ่งอาจเป็นศาลแพ่งหรือศาลแขวงแล้วแต่ทุนทรัพย์ ในเรื่องนี้โจทก์ไม่ต้องฟ้องใหม่ เพราะเท่ากับเป็นการโอนคดีมาชำระที่ศาลแพ่งหรือศาลแขวง และถ้าศาลที่ชำระคดีแพ่งเห็นสมควร จะรอฟังผลของคดีอาญาก็ได้ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ควรเทียบคู่กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 39 ซึ่งบัญญัติว่า "... ถ้าปรากฏว่าได้มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น ซึ่งอาจมีการฟ้องร้องอันอาจกระทำให้การชี้ขาดคดีคดีที่พิจารณาอยู่นั้นเปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีออกไปก็ได้" ในทางที่กลับกัน ศาลที่ชำระคดีอาญาอาจรอผลของคดีแพ่งก็ได้ เช่น โจทก์ฟ้องว่าบุกรุก จำเลยต่อสู้กรรมสิทธิ์ และจำเลยได้ฟ้องโจทก์เป็นคดีแพ่งในเรื่องกรรมสิทธิ์ โดยที่เป็นคู่ความอันเดียวกัน ศาลที่ชำระคดีอาญาอาจรอผลแห่งคดีแพ่งที่จะชี้ขาดว่าที่ดินที่หาว่า

¹ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ๖, หน้า 135.

จำเลยบุกรุก เป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยหรือไม่ก็ได้¹

เป็นที่สังเกตได้ว่าศาลมักใช้อ่านคำสั่งให้แยกคดีแพ่งไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งในกรณีที่เกิดขึ้นข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับความเสียหายส่วนแพ่งมีความซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนประการอื่น ซึ่งมีใช้การเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน เช่นคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งทางอาญาและทางแพ่งต่อศาลอาญาว่าจำเลยข่มขืนโดยประมาทชนผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 300 และเรียกให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายหลายรายการคือ ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ในระหว่างรักษาตัว ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตลอดจนค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอันไม่เป็นตัวเงิน คือค่าเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมาน ค่าสูญเสียอวัยวะ ฯลฯ รวมเป็นเงิน 100,000 บาท แล้วจำเลยรับสารภาพทางอาญาว่ากระทำผิดตามฟ้อง แต่ต่อสู้โต้แย้งว่าความเสียหายของโจทก์ไม่ถึง 100,000 บาท ดังนั้นการสืบพยานคดีส่วนแพ่งจะยุ่งยากและล่าช้า ถ้าดำเนินกระบวนการไปพร้อมกับคดีอาญาเป็นเรื่องเดียวกัน ย่อมทำให้การพิจารณาตัดสินล่าช้า ไม่อาจแล้วเสร็จได้จนกว่าการสืบพยานส่วนแพ่งจะแล้วเสร็จ ทั้งที่คดีอาญาเสร็จสิ้นแล้วด้วยคำรับสารภาพของจำเลย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าศาลอาจมีคำพิพากษาในทางอาญาได้โดยไม่ต้องรอฟังพยานโจทก์ที่จะนำสืบในเรื่องความเสียหาย ศาลอาญาจึงอาจมีคำสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญาเพื่อให้โจทก์ไปยื่นฟ้องจำเลย เป็นคดีละเมิดเรียกให้ชดเชยค่าเสียหายตามรายการต่าง ๆ เหล่านี้ต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีส่วนแพ่งตามลำดับ

ส่วนคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่มีคำขอส่วนแพ่งโดยการให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดนั้น ไม่ค่อยมีข้อยุ่งยาก เช่นที่กล่าวมา เช่นฟ้องว่าลักทรัพย์และมีคำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ลักไป หากจำเลยรับสารภาพศาลย่อมมีคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินได้ทันทีด้วย และในเรื่องราคาก็มักไม่เป็นปัญหาเหมือนเช่น

¹ หุค แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา, หน้า 461-462.

เรื่องค่าเสียหาย เพราะได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบกลิ่นกรองจากพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ ก่อนที่จะมีการฟ้องคดีแล้ว อย่างไรก็ตามก็มีข้อยุ่งยากเกิดขึ้นในกรณีเช่นว่านี้ เช่นราคาทรัพย์สินไม่แน่นอน ศาลอาญาก็สามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้แยกคดีได้ เช่น ฟ้องว่าลักโค ทางพิจารณาได้ความว่าลักโคที่ตายแล้ว เพราะฉะนั้นราคาย่อมเปลี่ยนแปลงไป ทั้งโจทก์ไม่ได้นำสืบว่าจะเป็ราคาประมาณเท่าใด และบางส่วนของซากโคนี้ ผู้เสียหายได้คืนไปแล้วด้วย เช่นนี้ สมควรให้ผู้เสียหายไปว่ากล่าวเอาแก่จำเลยขึ้นใหม่ในคดีแพ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1744/2499) เป็นต้น

1.1.3 การเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติม

มาตรา 42 วรรคแรกบัญญัติว่า "ในการพิจารณาคดีแพ่ง ถ้าพยานหลักฐานที่นำสืบแล้วในคดีอาญายังไม่เพียงพอ ศาลจะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมอีกก็ได้" นอกเหนือจากการแยกคดีส่วนแพ่งออก เพื่อให้โจทก์ไปยื่นฟ้องต่างหากดังกล่าวข้างต้น ในการพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในบางเรื่อง ถ้าปรากฏว่าจากการนำสืบพยานหลักฐานในคดีนั้น เท่าที่ผ่านมาได้ความเพียงพอแก่การวินิจฉัยคดีส่วนอาญา เช่น ฟังข้อเท็จจริงได้แล้วว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือมิได้กระทำผิด หรือมีเหตุที่ศาลจะพิพากษาคดีส่วนอาญาได้ แต่ข้อเท็จจริงดังกล่าวอาจไม่พอที่จะวินิจฉัยคดีส่วนแพ่ง ทั้งนี้เพราะแม้พยานหลักฐานที่นำมาสืบในคดีอาญาอาจชี้ให้เห็นความรับผิดของจำเลยในทางแพ่งได้ก็ตาม ก็ไม่หมายความว่าปัญหาทางแพ่งจะเป็นที่ยุติได้โดยพยานหลักฐานในทางอาญา ทั้งนี้เพราะความมุ่งหมายในการนำพยานหลักฐานมาเสนอต่อศาล ในคดีอาญาก็เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยผิดทางอาญาหรือไม่ จึงไม่จำเป็นที่พยานหลักฐานทางอาญาจะชี้ให้เห็นว่าจำเลยต้องมีความรับผิดทางแพ่งตามที่เรียกร้องเสมอไป ดังนั้นกรณีย่อมมีความจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานในส่วนที่จะใช้ประกอบการวินิจฉัยปัญหาในคดีส่วนแพ่งต่อไปอีก กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้อำนาจศาลที่พิจารณาคดีส่วนอาญานั้นดำเนินการสืบพยานหลักฐานในส่วนคดีแพ่งต่อไปได้ ตัวอย่างเช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำร้ายร่างกายบาดเจ็บ และฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายเนื่องจากขาดรายได้ในการประกอบอาชีพ 10,000 บาท ค่ารักษาพยาบาล 20,000 บาท ประเด็นในทางอาญามีเพียงว่า ตามวันเวลาที่กล่าวหา จำเลยได้ทำร้ายโจทก์จริงหรือไม่ โจทก์บาดเจ็บจริงหรือไม่ หากโจทก์สืบได้สมตามประเด็นที่ว่านี้ย่อมเป็นการเพียงพอในทางอาญา แต่ประเด็นที่ว่าโจทก์ต้องสูญเสียรายได้และค่ารักษาพยาบาลในทางแพ่งเพียงใดหรือไม่

เป็นประเด็นในทางแพ่งซึ่งศาลอาจต้องอาศัยข้อเท็จจริงเหล่านี้เพิ่มเติม

ในการที่ศาลจะใช้อำนาจดังกล่าวนี้ ศาลอาจใช้อำนาจโดยลำพังหรือตามคำขอของคู่ความก็ได้ ความจริงอำนาจของศาลที่จะสืบพยานเพิ่มเติม แม้จะเป็นพยานที่คู่ความไม่ได้ร้องขอให้สืบนั้น ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 187 ซึ่งบัญญัติว่า "เมื่อได้สืบพยานตามที่จำเป็นและคู่ความได้แถลงการณ์ ถ้าหากมี เสร็จแล้ว ให้ถือว่าการพิจารณาเป็นอันสิ้นสุด แต่ครั้นใดที่ยังไม่ได้มีคำพิพากษา ศาลอาจทำการพิจารณาต่อไปอีกได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม" และศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 154/2480 ว่า ในคดีอาญาเมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้อีกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 187 ฉะนั้นที่มาตรา 42 นี้บัญญัติไว้ก็เพื่อความชัดเจน เพราะเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเท่านั้น

1.1.4 การพิพากษาคดีอาญาโดยไม่รอคดีแพ่ง

มาตรา 42 วรรค 2 บัญญัติว่า "ในกรณีเช่นนั้น ศาลจะพิพากษาคดีอาญาไปทีเดียว ส่วนคดีแพ่งจะพิพากษาในภายหลังก็ได้"

สืบเนื่องจากในกรณีที่ศาลเห็นสมควรจะเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมในการพิจารณาคดีแพ่งดังกล่าวมาแล้ว ศาลอาจเลือกปฏิบัติได้ 2 ทาง คือ จะพิพากษาคดีอาญาไปก่อน แล้วจึงสืบพยานในคดีส่วนแพ่งต่อ หรือจะดำเนินการสืบพยานคดีส่วนแพ่งต่อเนื่องไปจนกว่าจะเสร็จแล้วจึงค่อยทำการพิพากษาคดีทั้งส่วนแพ่งและส่วนอาญาพร้อมกันในภายหลัง เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1322/2511 คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา นั้น เมื่อคู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกันในส่วนแพ่ง โดยศาลจควไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาแล้ว แม้ต่อมาโจทก์จะขอถอนฟ้องคดีอาญาไปก็หาทำให้คดีส่วนแพ่งระงับไปไม่ เพราะคดีเช่นนี้ ศาลย่อมมีอำนาจที่จะแยกการพิจารณาคดีอาญาออกจากคดีแพ่ง และพิพากษาคดีอาญาไปทีเดียว ส่วนคดีแพ่งจะพิพากษาในภายหลังก็ได้

1.2. การกำหนดประเด็นข้อพิพาท ในคดี

1.2.1 ประเด็นข้อพิพาทในคดีส่วนแบ่ง

ประเด็นข้อพิพาท หมายถึง ประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้าง และอีกฝ่ายหนึ่งไม่รับ และไม่อาจฟังเป็นยุติได้ด้วยเหตุประการอื่น หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นปัญหาที่คู่ความยังโต้เถียงกันอยู่ และปัญหานั้นจะมีผลทำให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะหรือแพ้คดีทั้งหมดหรือแต่บางส่วน¹

ประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีย่อมกำหนดได้จากคำฟ้องและคำให้การซึ่งเป็นคำคู่ความ เพราะคำคู่ความเท่านั้นที่จะตั้งประเด็นระหว่างคู่ความได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1(5) การที่ศาลฟังคำแถลงการณ์ก็ดี การที่ศาลสอบคู่ความก็ดี เป็นเรื่องที่กฎหมายมุ่งประสงค์เพียงเพื่อให้ได้ความชัดเจนประเด็นข้อพิพาทเท่านั้น ประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีจึงไม่อาจเกิดจากคำแถลงการณ์หรือข้อที่ศาลสอบถามจากคู่ความ (คำพิพากษาฎีกาที่ 3587/2525) ฉะนั้น ประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีจึงมิใช่เกิดจากคำฟ้องแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เกิดจากคำให้การของจำเลยด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 183 (คำพิพากษาฎีกาที่ 3582/2525)

หลักสำคัญในการกำหนดประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีมีอยู่ว่าต้องกำหนดหรือจะประเด็นให้ตรงประเด็นและให้ชัดเจน และควรกำหนดในลักษณะเป็นประโยคคำถาม²

¹ เบ็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายลักษณะพยาน (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท ประยูรวงศ์ จำกัด, 2527), หน้า 57-58.

² วิชัย ตันติกุลานันท์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการขึ้นสองสถานการพิจารณาโดยขาดนัด (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่กรุงสยามการพิมพ์, 2531), หน้า 4.

ทางบริษัทดีเยี่ยมมีประเด็นตามคำฟ้องและคำให้การอยู่แล้ว ศาลหรือคู่ความ ก็ดี ย่อมอาศัยประเด็นดังกล่าว เป็นวิถีทางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ต่อไปได้ แต่ถ้าพิจารณาจากคำฟ้องและคำให้การไปตามลำพัง คดีย่อมมีปัญหาที่จะต้องโต้เถียงกันมากมายยืดยาว สับสนไปหมด เพราะคำฟ้องและคำให้การมิได้กล่าวแต่เฉพาะใจความสำคัญ เป็นลำดับไปเท่านั้น เพื่อเป็นการแก้ไขข้อยุ่งยากดังกล่าว กฎหมายจึงบัญญัติให้มีวิธีการขึ้นสองสถานกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่น่าสืบขึ้น ศาลและคู่ความจะได้ดำเนินกระบวนการแต่เฉพาะภายในกรอบแห่ง ประเด็นและตามหน้าที่น่าสืบดังที่ศาลได้ขึ้นสองสถานไว้เท่านั้น ซึ่งย่อมเป็นการสะดวกรวดเร็วอย่าง ยิ่ง

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแห่ง ต้องอยู่ในกรอบหรือตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี ไม่ว่ากระบวนการพิจารณานั้นจะกระทำโดยคู่ความหรือศาล และไม่ว่าใน ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาก็ตาม ถ้าหากศาลชั้นต้นทำการขึ้นสองสถานไว้ถูกต้องและรัดกุม ย่อมจะช่วยให้การดำเนินคดีของคู่ความและการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นในทุกชั้นศาล เป็นไปด้วยความ สะดวกและรวดเร็ว ตรงกันข้าม ถ้าหากศาลชั้นต้นมิได้ขึ้นสองสถานไว้ในกรณีที่เหมาะสมจะต้องกระทำ หรือทำการขึ้นสองสถานไปอย่างผิดพลาด โดยการกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดก็ดี กำหนดหน้าที่น่าสืบ พลาดไปก็ดี หรือแม้แต่เพียงเขียนรายงานกระบวนการพิจารณาไว้ไม่ชัดเจนหรือไม่รัดกุม เพียงพอก็ดี ล้วนอาจก่อให้เกิดข้อยุ่งยากติดคามมาภายหลังได้ทั้งสิ้น ไม่เฉพาะแต่ในการพิจารณาของศาลชั้นต้น เองเท่านั้นหากรวมถึงความได้เปรียบเสียเปรียบของคู่ความในการดำเนินกระบวนการขึ้นอุทธรณ์ ฎีกา อีกด้วย

กรณีจะมีการขึ้นสองสถานเมื่อศาลสั่งให้มีการขึ้นสองสถาน เนื่องจากศาลเห็นว่าคดีนั้นมีประเด็นยุ่งยาก เพื่อให้ได้ความชัดเจนในประเด็นข้อพิพาทศาลก็ชอบที่จะกำหนดให้มีการขึ้นสอง สถาน หรือคู่ความอาจร้องขอให้ศาลขึ้นสองสถานหรือคู่ความอาจตกลงกันขึ้นสองสถาน ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 182 วรรคสอง ก็ได้

กรณีอาจไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถานเลย เมื่อคดีนั้นจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ โดยโจทก์มีหน้าที่ต้องนำสืบเต็มตามฟ้องทุกประเด็นที่ยกขึ้นกล่าวอ้าง เพราะจะถือว่ากรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ เป็นการรับตามฟ้องของโจทก์แล้วไม่ได้ จึงไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถาน¹

ในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ส่วนตัวที่เป็นความรับผิดชอบทางแพ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความรับผิดชอบมูลละเมิด จะมีรูปแบบประเด็นข้อพิพาทที่มักเกิดขึ้นและนำพิจารณา ดังนี้

(ก) ประเด็นเรื่องอำนาจฟ้อง

โดยเหตุที่ประเด็นในเรื่องอำนาจฟ้องมีได้ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และเป็นประเด็นที่กว้างมาก ทั้งนี้ เพราะข้อที่จำเลยให้การต่อสู้ทุกประเด็นนั้นในที่สุดก็จะมาลงเอยเรื่องอำนาจฟ้องทุกเรื่อง กล่าวคือ ถ้าเป็นอย่างที่จำเลยต่อสู้ โจทก์ก็ไม่มีอำนาจฟ้อง เช่น ฟ้องโจทก์เป็นฟ้องซ้อน ฟ้องซ้ำ อันเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย โจทก์ไม่ได้มอบอำนาจให้ฟ้องคดีโดยชอบ โจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหายเหล่านี้โจทก์ย่อมไม่มีอำนาจฟ้องทั้งนั้น จึงมีผู้เห็นว่าการกำหนดประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องควรแยกปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายออกจากกัน เพราะในประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องนั้น มีทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอยู่ในตัวด้วย การกำหนดประเด็นเรื่องอำนาจฟ้อง จึงควรกำหนดให้ชัดเจนลงไป ไม่ควรกำหนดกว้าง ๆ เช่น "อำนาจฟ้องโจทก์" หรือ "โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่" เพราะการกำหนดประเด็นกว้าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจจะทำให้เข้าใจประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีว่ามีอย่างใดกันแน่²

¹ บริการส่งเสริมงานตุลาการ, หลักการชี้สองสถานและวิธีปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2532), หน้า 6-11.

² วิชัย ดับดิกุลานันท์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการชี้สองสถาน การพิจารณาโดยขาดนัด, หน้า 8.

(ข) ประเด็นเรื่องฟ้องโจทก์เคลือบคลุมหรือไม่

การต่อสู้ว่าเป็นฟ้องเคลือบคลุมต้องแสดงเหตุแห่งการเคลือบคลุมมาด้วยจะทำให้การลอย ๆ ว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุมไม่ได้ มิฉะนั้นไม่มีประเด็นข้อนี้ มิใช่เพียงแต่ทำให้จำเลยไม่มีสิทธินำสืบพยานเท่านั้นแต่ถือว่าไม่มีประเด็นข้อนี้เลยทีเดียว เพราะฟ้องโจทก์เคลือบคลุมหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมายซึ่งศาลวินิจฉัยได้เอง ไม่จำเป็นต้องสืบพยานอีก ¹

(ค) จำเลยขับรถโดยประมาทเลินเล่อ กระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่

ในกรณีที่โจทก์บรรยายฟ้องว่าจำเลยได้ขับขี่ยานด้วยความประมาทอย่างไฉน จำเลยอาจให้การต่อสู้ว่าจำเลยมิได้ประมาทเลินเล่อ เหตุเกิดเนื่องจากเหตุสุดวิสัย เช่น มีรถยนต์บรรทุกขุ่นออกมาข้างรถและเปิดไฟสูงรถจำเลยวิ่งสวนมาและเห็นได้ต่อเมื่อเข้าใกล้จนหลบไม่ทัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 825/2508) หรือรถของโจทก์ขับอยู่ในทาง มีรถคันหนึ่งขับเรียงกันมาเกินทางเข้ามาในทางรถของจำเลยที่แล่นสวนมาจำเลยหลบไปทางขวาเพราะไม่เห็นแสงไฟรถของโจทก์ที่ถูกรถคันหน้าบัง จึงชนรถโจทก์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 326/2522) หรือจำเลยได้ใช้ความระมัดระวังในการขับขี่ยานดีแล้วมีเด็กวิ่งออกจากท้ายรถที่สวนมาโดยกระชั้นชิดหยุดไม่ทัน จึงหักหลบไปชนโจทก์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 619/2510) หรือจำเลยอาจให้การต่อสู้ว่าเหตุละเมิดเกิดเนื่องจากความผิดโจทก์แต่ฝ่ายเดียว หรือให้การว่าเหตุละเมิดเกิดจากความประมาทเลินเล่อของทั้งสองฝ่ายก็ได้

(ง) ประเด็นเรื่องจำเลยต้องรับผิดค่าเสียหายแก่โจทก์หรือไม่เพียงใด

¹ ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา เมื่อ 20 สิงหาคม 2515

ในเรื่องเกี่ยวกับค่าเสียหายนั้น หากโจทก์กล่าวอ้างในคำฟ้องว่า โจทก์ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากเหตุละเมิดที่จำเลยกระทำเป็นจำนวนเงินตามที่ขอมาในฟ้อง ขอให้จำเลยชดเชย จำเลยอาจยกข้อต่อสู้เป็นสองประเด็นว่าโจทก์ไม่ได้รับความเสียหาย และหากโจทก์เสียหายจริงค่าเสียหายก็ไม่ถึงจำนวนตามที่โจทก์ฟ้อง

(จ) ประเด็นเรื่องอายุความ

การที่โจทก์นำคดียื่นฟ้องต่อศาลย่อมเป็นการแสดงอยู่ในตัวว่าคดีของโจทก์ยังไม่ขาดอายุความ ฉะนั้นจำเลยย่อมยกข้อต่อสู้ว่าคดีโจทก์ขาดอายุความแล้วตามบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องใด ในกรณีเช่นนี้ย่อมเกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทว่า "ฟ้องโจทก์ขาดอายุความหรือไม่"

นอกจากที่กล่าวมานี้ ก็ยังอาจมีประเด็นว่าจำเลยได้กระทำละเมิดในทางกรที่จ้างหรือไม่ หรือโจทก์เป็นผู้รับประกันภัยและมีอำนาจรับช่วงสิทธิฟ้องคดีนี้หรือไม่อีกด้วย

1.2.2 ประเด็นข้อพิพาทในคดีส่วนอาญา

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าในคดีแพ่ง โดยหลักแล้วประเด็นข้อพิพาทจะถูกกำหนดโดยคำฟ้องของโจทก์และคำให้การของจำเลย ซึ่งศาลอาจทำการชี้สองสถานหลังจากโจทก์ยื่นฟ้องและจำเลยให้การ เพื่อกระประเด็นแห่งคดีทั้งในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริงโดยศาลมีอำนาจสอบถาม และรับฟังคำแถลงของคู่ความเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีนั้นได้แต่ในคดีอาญา จำเลยมีสิทธิไม่ยื่นคำให้การหรืออาจให้การปฏิเสธ โดยไม่แสดงเหตุของการปฏิเสธก็ได้โดยไม่ถือว่าจำเลยรับสารภาพตามฟ้อง ปัญหาคือประเด็นข้อพิพาทในคดีอาญาจะถูกกำหนดขึ้นโดยวิธีใด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้มีบทบัญญัติ เรื่องชี้สองสถานไว้โดยตรงเหมือนอย่างที่มีบัญญัติไว้ใน มาตรา 182 และ มาตรา 183 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในทางปฏิบัติมีการเรียกวันที่ศาลในคดีอาญาอ่านอธิบายฟ้องให้จำเลยในคดีอาญาฟังและถามคำให้การจำเลยว่าจะให้การอย่างไรว่า "วันนัดชี้" ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่า

"วันนัดชี้" นี้คือ "วันชี้สองสถาน" ในคดีอาญา โดยการนำเอาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 หรือไม่

ในเรื่องนี้ เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 52/2529 วินิจฉัยไว้ว่า "เมื่อได้พิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ซึ่งบัญญัติว่า ในการพิจารณาให้ใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีการจำเป็นต้องแปลภาษาไทย เป็นภาษาต่างประเทศก็ให้ใช้ล่ามแปล บทบัญญัติดังกล่าวมิได้บังคับว่าในการพิจารณาของศาลทุกครั้งจะต้องแปลภาษาไทย เป็นภาษาต่างประเทศในกรณีที่จำเลย เป็นชาวต่างประเทศการจะใช้ล่ามแปลหรือไม่จึง เป็นดุลพินิจของศาล การที่ศาลชั้นต้นมิได้ใช้ล่ามแปลในวันชี้สองสถานดังกล่าวมาแล้ว น่าเชื่อว่าศาลชั้นต้นได้พิจารณา เห็นว่ายังไม่จำเป็นต้องใช้ล่ามแปลทุกครั้งที่มีการพิจารณานั้น ดังนั้นศาลชั้นต้นมิได้ใช้ล่ามแปลในวันชี้สองสถานจึงไม่ทำให้กระบวนการพิจารณาของศาล เสียไป"

การที่คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ เรียกวันที่ศาลอ่านอธิบายฟ้องให้จำเลยในคดีอาญาฟังและถามจำเลยว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การอย่างไร อันเป็นการดำเนินการกระบวนการพิจารณาขึ้นก่อนการสืบพยาน ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรคสอง ว่า วันชี้สองสถานอาจทำให้จงใจได้ว่า "วันชี้สองสถาน" ในคดีอาญามีด้วยหรือ ในทางปฏิบัติมักจะนิยมเรียกวันดังกล่าวนี้ว่า "วันสอบคำให้การจำเลย" หรือ "วันนัดชี้" ทั้งนี้เพื่อมิให้สับสนกับคำว่า "วันชี้สองสถาน" ในคดีแพ่งซึ่งเป็นคำที่มีความหมายโดยเฉพาะแน่นอนแล้วว่าหมายถึงวันที่ศาลชั้นต้นทำการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบในคดีนั้น โดยที่เคราะห์จากคำคู่ความ เป็นหลัก โดยจะกระทำต่อหน้าหรือลับหลังคู่ความหรือจะสอบถามคู่ความด้วยหรือไม่ไม่สำคัญที่ศาลฎีกาเรียกวันสอบคำให้การจำเลยในคดีนี้ว่าวันชี้สองสถาน น่าจะเรียกไปตามที่จำเลยใช้คำนี้มาก่อนในฎีกาของจำเลยมากกว่าที่จะจงใจวาง เป็นหลักให้เรียกวันสอบคำให้การจำเลย เป็นวันชี้สองสถานในคดีอาญาต่อไป ในกฎหมายอังกฤษมีคำที่เรียกวันสอบคำให้การจำเลยในคดีอาญานี้ไว้ โดยเฉพาะว่า "แอะเรนเมนท์" (arraignment) หากได้ใช้คำเดียวกันกับการชี้สองสถานในคดี

แห่ง (settlement of issues) ไม่แต่คู่มือตุลาการมีความเห็นแตกต่าง¹ ไปดังปรากฏในหน้า 36 ดังนี้²

"3. การชี้สองสถานมีในคดีประเภทใด

ตามปกติการชี้สองสถานย่อมมีในคดีแพ่ง ซึ่งจำเป็นจะต้องกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่น่าสืบ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการพิจารณาส่วนคดีอาชำนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่น่าสืบ เพราะโจทก์มีหน้าที่น่าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยตามฟ้องอยู่แล้ว เว้นแต่จำเลยให้การรับสารภาพ และคดีไม่จำเป็นต้องพยานโจทก์ประกอบ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชามาตรา 174, 176) ดังนั้น คดีอาชาก็ทั่วไป จึงไม่มีการชี้สองสถาน แต่ถ้าศาลเห็นสมควรให้มีการชี้สองสถานในคดีอาชาก็ไม่น่าจะมีอะไรห้าม เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชามาตรา 15 ก็บัญญัติให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ โดยเฉพาะการชี้สองสถานเพื่อเลือกชี้ขาดคดีในสถานใดสถานหนึ่งตามแบบอย่างศาลไทยแต่โบราณย่อมใช้ได้สำหรับคดีอาชามาตราในปัจจุบันด้วย"

อาจารย์ธานีกร ทรัพย์วิเชียร ได้อธิบายว่า

"การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาชามาตรา ตามกฎหมายไม่มีการชี้สองสถาน เพราะในคดีอาชามาตราไม่มีประเด็นยุ่งยากและสลับซับซ้อนอย่างในคดีแพ่งแต่ในทางปฏิบัติในการพิจารณาคดีอาชามาตรา หลังจากที่ศาลชั้นต้นประทับฟ้องแล้วศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามจำเลยว่า

¹ ผู้ที่มีความเห็นเช่นนี้อีกท่านหนึ่งคือ นายสหาย ทรัพย์สุนทรกุล และนายจิตติ เจริญง่า เห็นว่า "ที่เรียกว่าชี้สองสถานเพราะ เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธประเด็นข้อพิพาทก็คือจำเลยกระทำ ความผิดจริงตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ และศาลก็จะนัดพิจารณาสืบพยานโจทก์ต่อไป ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและกำหนดหน้าที่น่าสืบในคดีแพ่ง" คู่มือการดำเนินคดีอาชามาตรา เล่ม 1, หน้า 401-403.

² คู่มือการส่งเสริมงานตุลาการ, หลักการชี้สองสถานและวิธีปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2531), หน้า 63.

จำเลยได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จำเลยจะให้การต่อสู้อย่างไร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 นั้น มักจะเรียกกันทั่วไปว่าเป็นการชี้สองสถาน ซึ่งความจริงไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ในเรื่องนี้เลย" ¹

เมื่อเป็นดังนี้ ประเด็นในคดีอาญาจึงพิจารณาว่าโจทก์ฟ้องโดยกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด และจำเลยปฏิเสธหรือรับว่ากระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ถ้าจำเลยปฏิเสธประเด็นข้อพิพาทได้แก่ "จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่" ถ้าจำเลยรับสารภาพว่ากระทำความผิดตามฟ้องจริง คดีนั้นย่อมไม่มีประเด็นข้อพิพาท แต่โจทก์อาจยังมีภาระการพิสูจน์จนศาลพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงในคดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือโทษสถานหนักกว่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

1.2.3 ประเด็นข้อพิพาทในคดีความผิดที่เกิดจากกรณคดี

โดยเหตุที่ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญา ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ดังนี้ ถ้าศาลฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นประการใดแล้ว ข้อเท็จจริงเช่นว่านี้ ก็ไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทในคดีแพ่งอีกต่อไป ²

สำหรับคดีความผิดที่เกิดจากกรณคดีนี้ ถ้าราษฎรโจทก์มีคำขอส่วนแพ่งรวมมาในฟ้องคดีอาญา ประเด็นข้อพิพาทในคดีนี้จะได้แก่

¹ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, การชี้สองสถาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2524), หน้า 2.

² ธานินทร์ กรัยวิเชียร, การชี้สองสถาน, หน้า 40.

1. จำเลยกระทำผิดจริงตามฟ้องหรือไม่
2. จำเลยต้องรับผิดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์หรือไม่ เพียงใด
3. ค่าเสียหายขาดอายุความหรือไม่

แต่ถ้าโจทก์แยกฟ้องคดีส่วนแห่ง ศาลที่มีอำนาจชำระคดีแห่งการกำหนด ประเด็นข้อพิพาทย่อม เป็นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งกรณีศาลในคดีแห่งจะทำการชี้สองสถานและมี คำสั่งให้รอกคดีอาญา ตัวอย่างคำสั่งของศาล เช่น

"วันนี้ เป็นวันนัดชี้สองสถาน ตัวโจทก์และทนายโจทก์ทราบวันนัดแล้วไม่มา ศาล มาแต่ทนายจำเลยศาลจึงทำการชี้สองสถานไปศาล เห็นว่าตามคำฟ้องของโจทก์และคำให้การ ของจำเลย คดีมีประเด็นข้อพิพาท คือ

1. เรื่องอำนาจฟ้อง
2. มูลละเมิด
3. ค่าเสียหาย

ทั้งสามประเด็นนี้คดีหน้าที่โจทก์นำสืบก่อนแล้วจำเลยสืบทักล้างทนายจำเลย เห็นชอบด้วย จึงให้โจทก์นำสืบก่อน แต่เพราะคดีนี้จำเลยได้ถูกฟ้องอยู่ที่ศาลอาญา ศาลอาญายัง มิได้พิพากษา ทนายจำเลยแถลงขอให้ศาลรอกคดีอาญาที่จำเลยถูกฟ้อง เพื่อฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาล อาญาจะวินิจฉัยเสียก่อนแล้วจึงดำเนินคดีนี้

ศาลเห็นว่า ควรรอกคดีอาญาก่อน แต่เพื่อมิให้คดีนี้ค้างอยู่โดยไม่ได้ทำอะไร จึงนัดโจทก์จำเลยมาพร้อมกันวันที่..... เวลา.....น. เพื่อดำเนินคดีต่อไป หมายนัด โจทก์ตามนี้" ¹

¹ สมชัย ศิริบุตร และ จิระวรรณ ศิริบุตร, คู่มือตุลาการภาคปฏิบัติ เกี่ยวกับคดีแพ่ง คดี อาญา คดีล้มละลาย คดีอาญาในศาลแขวง คดีเด็กและเยาวชน เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ แสงสุทธิการพิมพ์, 2525), หน้า 160.

1.3 การกำหนดภาระการพิสูจน์

1.3.1 ภาระการพิสูจน์ในคดีส่วนแพ่ง มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำหนดภาระการพิสูจน์ พอสรุปได้ดังนี้

(ก) หลักผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นต้องนำสืบ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตนให้หน้าที่น่าสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่ฝ่ายที่กล่าวอ้าง"

ในเรื่องละเมิด ตามธรรมนูญที่อ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่งจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำให้ตนต้องเสียหายจะต้องเป็นผู้นำสืบถึงความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของอีกฝ่ายหนึ่งให้ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าโจทก์อ้างว่าจำเลยประมาทเลินเล่อโจทก์ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบให้ได้ถ้าสืบไม่ได้ศาลต้องยกฟ้อง ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 618/2480 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกระทำแก่โจทก์โดยประมาท เป็นเหตุให้ทรัพย์สินของโจทก์เสียหาย คดีนี้เป็นหน้าที่ของโจทก์ต้องนำสืบให้สม เมื่อโจทก์สืบไม่ได้ต้องพิพากษายกฟ้อง

คำว่า หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างนั้นหมายความว่า โจทก์อ้างข้อเท็จจริงใด ๆ แต่จำเลยไม่รับ ข้อเท็จจริงนั้นย่อมเถียงกันอยู่ ไม่แน่ว่าเป็นความจริงดังที่โจทก์อ้างหรือไม่ เมื่อโจทก์เป็นฝ่ายอ้างว่า ข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น โจทก์จึงต้องมีหน้าที่นำสืบให้ศาลเชื่อว่าเป็นความจริงดังที่อ้างหรือกลับกันจำเลยรับว่ามีข้อเท็จจริงตามที่โจทก์กล่าวอ้าง แต่จำเลยยกข้อเท็จจริงใหม่ขึ้นเถียงว่าไม่ต้องรับผิดชอบ เช่นนี้จำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่ามีข้อเท็จจริงนั้น หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงอันใหม่จึงตกแก่จำเลย¹

¹ พจนี บุษปาคม, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: แสงทองการพิมพ์, 2523), หน้า 750.

อย่างไรก็ตามการที่จะพิจารณาว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งได้กล่าวอ้างขึ้นจะถือว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้วหรือไม่นั้น มีข้อนำคิดว่าจะต้องพิจารณาปัญหานี้ตามประเด็นข้อพิพาทเป็นประเด็น ๆ ไป ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 183 หรือจะไม่แยกพิจารณาเป็นประเด็น ๆ ไปหากแต่พิจารณาเรื่องราวทั้งหมดเป็นข้อเท็จจริงเดียวกันแล้วพิเคราะห์ที่ดูว่าข้อเท็จจริงทั้งหมดนั้นถือได้หรือไม่ว่าจำเลยรับ ตัวอย่างเช่นโจทก์ฟ้องจำเลยขับรถยนต์ชนโจทก์ ขอให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน จำเลยให้การว่าขับรถยนต์ชนโจทก์จริง แต่เกิดจากเหตุสุดวิสัย และค่าสินไหมทดแทนก็ไม่ถูกต้องโจทก์เรียกร้องมากกว่าที่เป็นจริง ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีประเด็นข้อพิพาทอยู่ 2 ประเด็น คือ

1. การที่จำเลยขับรถยนต์ชนโจทก์นั้น เกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือไม่ และ
2. ค่าสินไหมทดแทนเพียงใด

สำหรับประเด็นแรกนั้น เมื่อจำเลยรับข้อเท็จจริงแล้วว่าได้ขับรถยนต์ชนโจทก์แต่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ว่าเกิดจากเหตุสุดวิสัย จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องนำสืบว่าการชนนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย ส่วนประเด็นหลังโจทก์กล่าวอ้างข้อเท็จจริงว่าค่าสินไหมทดแทนมีจำนวนเท่าใดแต่จำเลยปฏิเสธว่าไม่ถูกต้อง โจทก์จึงมีหน้าที่ต้องนำสืบให้เห็นว่าค่าสินไหมทดแทนมีจำนวนตามที่กล่าวอ้าง

ดังนั้น สำหรับปัญหาที่ว่าการที่จะพิจารณาว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งได้กล่าวอ้างขึ้น จะถือว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้วหรือไม่นั้นมีนักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่าน่าจะถือประเด็นข้อพิพาทแต่ละประเด็น เป็นข้อพิจารณาว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้น ๆ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับแล้ว หรือปฏิเสธ หรือว่าได้ยอมรับในข้อเท็จจริงตามประเด็นนั้น ๆ แล้ว แต่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่¹

¹ บัญญัติ สุชีวะ, "ข้อสังเกตขงประการเกี่ยวกับหน้าที่นำสืบในคดีแพ่ง" "บทบัญญัติ" เล่ม 35 ตอน 2 (เมษายน, 2521), หน้า 188-189.

ตามกฎหมายอังกฤษ มีหลักว่า "ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์" (he who asserts a matter must prove it) ¹

ในประเทศอังกฤษการฟ้องคดีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อภาวะการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อ (negligence) และความเสียหาย (damage) จะตกอยู่กับโจทก์ แต่จำเลยต่อสู้ว่าโจทก์มีส่วนในความประมาทเลินเล่อด้วย (contributory negligence) ภาวะการพิสูจน์จะตกอยู่กับจำเลย ²

เมื่อภาวะการพิสูจน์ในประเด็นหรือข้อโต้แย้งในข้อเท็จจริงตกอยู่กับฝ่ายใดแล้ว ฝ่ายนั้นไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบ ฝ่ายนั้นต้องตกเป็นฝ่ายแพคดี ³

ในการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อ มักหาข้อยุติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ยาก ก่อนศาลหรือลูกขุนจะพิจารณาคดีตามข้อกล่าวหาของโจทก์ได้ พยานหลักฐานเกี่ยวกับความประมาทเลินเล่อนั้นจะต้องเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นที่พอใจศาล โจทก์จึงจะสามารถชนะคดีได้

นักนิติศาสตร์บางท่าน ⁴ เห็นว่าโจทก์ต้องพิสูจน์ว่ามีการกระทำผิดกฎหมาย การกระทำเป็นเหตุให้ได้รับความเสียหาย โจทก์เป็นบุคคลหนึ่งในจำนวนบุคคลทั้งหลายซึ่งกฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง และความเสียหายที่โจทก์ได้รับเป็นสิ่งซึ่งกฎหมายประสงค์จะป้องกัน เช่น คดี

¹ G.D.Nokes, An introduction to Evidence, p.462.

² G.D.Nokes, An introduction to Evidence, p.463.

³ Zelman Cowen and P.B. Carter, Essays on the law of Evidence, (Oxford: the Clarendon Press, 1956), p. 242.

⁴ J.G.M. Tyas, Law of Torts, (London: Macdonald and Evans, 1977), p. 79.

Kelly V.W.R.N. Contracting Ltd. (1968) ข้อเท็จจริงปรากฏว่าอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนกฎหมายการจราจรโดยการจอดรถด้วยความประมาท เลิน เล่อศาลพิพากษาว่าโจทก์มีสิทธิตามกฎหมายในการฟ้องคดี เพราะเหตุว่ากฎหมายการจราจรมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุ

หลักที่ว่าโจทก์ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาท เลิน เล่อนี้จะมีปัญหาตัวอย่างเช่น ถ้า A ได้รับความเสียหายโดยพฤติการณ์ซึ่งเกิดจากความประมาท เลิน เล่อของ B หรือ C แต่เขาไม่สามารถพิสูจน์ถึงความผิดของบุคคลเหล่านั้น ดังนั้นภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับจำเลยที่จะพิสูจน์ให้ตนเองพ้นความรับผิด ถ้าหากว่าจำเลยไม่อาจพิสูจน์เช่นนั้นได้ โจทก์อาจได้รับชดเชยค่าเสียหายจากจำเลยทั้ง 2 คน [คดี Cook V Lewis (1952)] แต่หลักนี้อาจก่อให้เกิดความยากลำบากแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ ในกรณีความเสียหายซึ่งเกิดจากการกระทำของจำเลยคนหนึ่งคนใดในจำนวน 2 คนนั้น ซึ่งบางครั้งไม่อาจเป็นไปได้ที่ความผิดเกิดจากบุคคลทั้ง 2 คน [คดี Power V. Bedford Motor Co.,Ltd.(1959)]

ดังนี้ หลักนี้บางทีนำไปใช้กับกรณีจำเลยกระทำละเมิดร่วมกัน (joint tortfeasors) หรือบุคคลหนึ่งต้องรับผิดเพื่อผู้อื่นสำหรับความผิดที่บุคคลนั้นกระทำไป (Vicarious Liability) ¹

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ภาระการพิสูจน์ถึงความประมาท เลิน เล่อของจำเลยโดยหลักจะตกอยู่กับโจทก์ เมื่อคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงนั้น ผู้นั้นต้องพิสูจน์ให้ได้ความจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง ² ต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบและทำให้ลูกขุนเชื่อในพยานหลักฐานที่นำมาแสดงนั้น ตัวอย่างเช่น ในคดีประมาท เลิน เล่อ (negligence case) โจทก์ต้องมีหน้าที่

¹ R.F.V. Heuston, Salmond on the Law of Torts, p.303.

² William T. Fryer, Selected Writings on the Law of Evidence and Trial, (St. Paul Minn: West Publishing Co.,1957), p. 997.

- (1) มีภาระการพิสูจน์ถึงความประมาท เลิน เล่อของจำเลย
- (2) นำพยานหลักฐานมาสืบถึงความประมาท เลิน เล่อและ
- (3) ทำให้ศาล เชื่อในข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

อย่างไรก็ตาม จำเลยอาจจะมีภาระหน้าที่ทั้ง 3 ประการนี้ในกรณีที่โจทก์ ประมาท เลิน เล่อร่วม (the contributory negligence of the plaintiff) ¹

ในบางคดี ศาลใช้มาตรฐานการพิสูจน์ระดับสูง (high standard proof) เช่น กรณีผู้โดยสารได้รับบาดเจ็บจากแรงเหวี่ยงหรือกระแทกของรถไฟหรือยานพาหนะ บางศาล (some courts) เห็นว่าจากคำให้การซึ่งกล่าวถึงแรงเหวี่ยงหรือการกระแทกของรถ นั้นไม่เพียงพอในการพิสูจน์จะต้องมีพยานหลักฐานอื่นมายืนยันสนับสนุน เช่น แสดงว่า ผู้โดยสารคนอื่น ๆ ก็ถูกเหวี่ยงด้วยเหมือนกัน และถ้าไม่มีพยานหลักฐานมายืนยันสนับสนุนเพียงพอที่จะทำให้ เห็นว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับ เป็นผลจากกำลังแรงของรถแล้ว ศาลก็จะยกฟ้อง [คดี Hawkins V. Pittsburgh Ry. (1941)] ²

ในประเทศเยอรมัน มาตรา 287 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แห่งเยอรมัน ได้บัญญัติ เป็นการผ่อนคลายการกำหนดหน้าที่สืบซึ่งมีข้อพิจารณาที่สำคัญในทางปฏิบัติ 2 ประการ คือ

- (1) เมื่อมีข้อโต้เถียงว่า ความเสียหายเป็นผลจากการกระทำหรือไม่ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะสันนิษฐานว่าความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นผลจากการกระทำหลักนี้ถูกโต้แย้ง

---

¹ Edward W. Cleary, Mccormick's Handbook of the Law of Evidence, p. 785.

² Fowler V. Harper and Fleming James, The Law of Torts, (Boston: Little Brown and Company, 1956), p.164-165.

ว่าศาลไม่ควรมึอิสระในการที่จะใช้ดุลพินิจในปัญหาที่ว่า ความเสียหายเป็นผลจากการกระทำของจำเลย ซึ่งจำเลยต้องรับผิดชอบแต่ถ้าศาลได้พิจารณาเห็นว่ายังคงต้องรับผิดชอบ ศาลก็อาจจะใช้ดุลพินิจพิพากษาว่าความเสียหาย เป็นผลจากการกระทำตามที่คาดคะเนไว้ตัวอย่างเช่น A ทำร้าย B ด้วยมีดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นเหตุให้ B เกิดช็อคเพราะความตกใจ (nervous shock) เป็นอำนาจของศาลที่จะใช้ดุลพินิจว่า B ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากช็อคนั้นถือได้ว่าความเสียหายเป็นผลจากการทำร้าย

(2) ศาลมีดุลพินิจ เช่นเดียวกันในคดีซึ่งเรียกร้องเกี่ยวกับเงิน ถ้าหากว่าการพิสูจน์แบบเคร่งครัด (strict proof) จะเป็นข้อยุ่งยาก ซึ่งเป็นที่โต้เถียงกันไม่มีที่สิ้นสุดในทางปฏิบัติศาลใช้ดุลพินิจน้อยกว่ากรณีหนึ่ง¹

ในคดีละเมิด เป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะพิสูจน์ว่าเขาได้รับความเสียหายและความเสียหายนั้นเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างหนึ่งที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และการกระทำของจำเลยซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายนั้น เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย (unlawful) และศีลธรรม (culpable) กล่าวโดยเฉพาะก็คือโจทก์ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยปฏิบัติต่ำกว่ามาตรฐานความระมัดระวัง (standard of care) ภายใต้พฤติการณ์แวดล้อมกรณี (circumstances) และโดยการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์²

---

¹ E.J. Cohn, Manual of German Law, vol.II (London: the British Institute of International and Comparative Law, 1971), pp. 221.

² Norbert Horn, Hein Kotz and Hans G. Leser, German Private and Commercial Law: An Introduction, (Oxford: the Clarendon Press, 1982), p. 152.

(ข) หลักเรื่องข้อสันนิษฐาน

แม้การกำหนดการระการพิสูจน์ส่วนใหญ่จะใช้หลักผู้กล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์ แต่ถ้าหากมีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว และมีผลเปลี่ยนแปลงการระการพิสูจน์ไปจากผู้กล่าวอ้าง

ข้อสันนิษฐานแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ข้อสันนิษฐานในข้อเท็จจริง (Presumption of Fact) กับข้อสันนิษฐานในกฎหมาย (Presumption of Law)

ข้อสันนิษฐานของข้อเท็จจริง ได้แก่ ข้อสันนิษฐานซึ่งศาลวินิจฉัยโดยอาศัยความคิดความอ่านด้วยเหตุผลตามธรรมดาว่าความจริงควรจะเป็น เช่นนั้นซึ่งไม่เกี่ยวกับข้อกฎหมาย

ข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ได้แก่ ข้อสันนิษฐานที่ปรากฏอยู่ในตัวบทกฎหมาย โดยแจ้งชัด บ่งโดยเฉพาะสำหรับการกระทำหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ข้อสันนิษฐานของกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

- (1) ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (irrebuttalbe presumption)
- (2) ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (rebuttable presumption)

ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด คือข้อสันนิษฐานที่กฎหมายไม่เปิดโอกาสให้มีการนำสืบหรือหักล้างได้ โดยเป็นข้อสันนิษฐานที่ตั้งขึ้นด้วยเหตุเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน¹ ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดนี้มีทั้งในกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาจะพิจารณาได้จากถ้อยคำที่ว่า "ให้ถือว่า"

¹ วิจิตร ลุลิตานนท์, กฎหมายลักษณะแพ่งและจิตวิทยา, หน้า 195.

"ต้องถือว่า" เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 14, 16, 65 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60, 64, 73 เป็นต้น

ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดมีผล เป็นการลดภาระการพิสูจน์ของผู้กล่าวอ้างที่น้อยลง เพราะฉะนั้นผู้กล่าวอ้างยังต้องพิสูจน์อยู่ แต่พิสูจน์เพียงว่ามีข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานเกิดขึ้น ศาลก็จะรับฟัง เป็นยุติได้เลยว่า มีข้อเท็จจริงซึ่งได้รับการสันนิษฐานเกิดขึ้นด้วย โดยคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธินำพยานมาสืบทักกลางโดยไม่มีการผลัการะการพิสูจน์แต่ประการใด

ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดที่จะนำมาใช้ในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ ไม่ว่าจะในกฎหมายแพ่งหรือกฎหมายอาญานั้นไม่มี

ส่วนข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด คือข้อสันนิษฐานที่กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการนำสืบโต้แย้งหรือหักล้างได้

ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดนี้มีอยู่ตามบทบัญญัติในกฎหมายต่าง ๆ เป็นอันมาก มีข้อสังเกตได้ว่า ส่วนมากกฎหมายมักใช้คำว่า "ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า..." หรือ "ให้สันนิษฐานว่า" ซึ่งต่างกับข้อสันนิษฐานเด็ดขาดซึ่งมักใช้คำว่า "ให้ถือว่า" ผลของข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดก็มีอยู่เพียง เป็นการโยนหน้าที่นำสืบไปให้อีกฝ่ายหนึ่งที่จะต้องสืบทักกลางข้อสันนิษฐานนั้น คือว่าถ้าข้อสันนิษฐานมีอยู่เป็นคุณแก่ฝ่ายใดฝ่ายนั้นก็สืบแต่เพียงว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นแล้ว คนก็จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน ตกเป็นหน้าที่อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องนำสืบหักล้าง¹

ตัวอย่างของข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดนี้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 6, 17, 422, 437, 565, 802, 1369 ฯลฯ

¹ โอสถ โกสิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 46.

สำหรับข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดที่นำมาใช้ในการพิสูจน์ในคดีความผิดที่เกิด
จากรถยนต์ได้ จึงได้แก่ มาตรา 422 และ 437

มาตรา 437 บัญญัติว่า "บุคคลใดครอบครอง หรือควบคุมดูแลยานพาหนะ
อย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่
ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุวิสัยหรือ เกิดเพราะความผิดของ
ผู้ต้องเสียหายนั่นเอง"

บทบัญญัติ มาตรา 437 นี้มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา
1384 ซึ่งกฎหมายได้ตั้งข้อสันนิษฐานในความผิดต่อบุคคลบางประเภทสำหรับความเสียหายซึ่งได้ก่อ
ให้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอก โดยทรัพย์สินซึ่งบุคคลนั้นมีกรรมสิทธิ์หรือควบคุมดูแล เรียกว่า "ความ
รับผิดชอบในการกระทำของทรัพย์สิน" (responsabilitite du fait des chose) เป็นข้อสันนิษฐาน
ทางกฎหมาย ทำให้ผู้เสียหายไม่มีการการพิสูจน์แนวความคิดโดยทั่วไปที่สำคัญ ที่ทำให้เกิด
ข้อสันนิษฐานดังกล่าวนี้ ก็โดยที่บุคคลบางคนมีหน้าที่ระมัดดูแลบุคคลอื่นบางคนหรือสิ่งของบางสิ่ง คือ
มีอำนาจสั่งหรือควบคุมดูแล (pouvoir de direction et de controle) บุคคลหรือสิ่ง
ของเหล่านั้นถ้าบุคคลหรือสิ่งของที่ตนควบคุมดูแลก่อความเสียหายขึ้นย่อมสันนิษฐานว่าบุคคลที่ควบคุม
ดูแลมีความผิด ¹

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 นี้บัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์ของ
ผู้เสียหายที่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลใดโดยจงใจหรือ
ประมาทเลินเล่อ ผู้เสียหายพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้รับความเสียหาย และความเสียหายนั้นเกิดขึ้น
จากผู้ใดเท่านั้น

¹ ไพจิตร บุญพันธ์ุ, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย,
หน้า 47.

เนื่องจากกฎหมายกำหนด เป็นข้อสันนิษฐานว่า ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแล เป็นฝ่ายผิดต้องรับผิด ฉะนั้น จำเลยผู้รับผิดจึงมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ให้คนพ้นผิดโดยยกข้อต่อสู้ดังกล่าว แล้ว กล่าวคือโจทก์ผู้เสียหายเพียงแต่พิสูจน์ว่าจำเลย เป็นผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานยนต์ที่ก่อ อุบัติเหตุแล้วจำเลยก็เป็นฝ่ายมีภาระพิสูจน์ให้คนพ้นผิด ซึ่งกรณีดังกล่าว เป็นการกลับภาระพิสูจน์จาก โจทก์มาเป็นจำเลยหากจำเลยพิสูจน์ไม่ได้คนก็ต้องรับผิด การให้หน้าที่นำสืบตกอยู่กับจำเลยนั้นนับว่า เป็นประโยชน์แก่โจทก์ที่ไม่ต้องมีภาระยุ่งยากในการพิสูจน์คดี

ในกรณีที่ผู้ครอบครองหรือควบคุมยานยนต์อัน เดินด้วย เครื่องจักรกลใช้ยานพาหนะ นั้นขับไปชนผู้อื่นโดยจงใจหรือประมาท เลิน เล่อผู้อื่นได้รับความเสียหายก็มีไว้ เรื่องของมาตรา 437 อัน เป็นข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย เป็น เรื่องที่จะต้องปรับตามมาตรา 420 โดยใช้ยานพาหนะ เป็นเครื่องมือ (instrumentality) ในการทำเลเมิด เพราะ มาตรา 420 ไม่มีเรื่อง ข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย เนื่องจากในการที่บุคคลก่อการละเมิดไม่ว่าโดยจงใจหรือ ประมาท เลิน เล่อ อัน อาจใช้วัตถุสิ่งของอื่น เป็น เครื่องมือกระทำละเมิดได้ดังกล่าวแล้ว จึงอาจถือ ได้ว่าเป็นการหักล้างข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 437 ไปในตัว ¹

กรณีใช้ยานพาหนะหรือทรัพย์สินอันตราย เป็น เครื่องมือในการทำเลเมิดตาม มาตรา 420 เมื่อผู้เสียหายฟ้องผู้ที่ก่อความเสียหายโจทก์ต้องเป็นผู้พิสูจน์ความผิดของจำเลยไม่ว่า เรื่องที่จำเลยจะเป็นผู้พิสูจน์ เพื่อให้พ้นจากความรับผิด เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้จงใจหรือ ประมาท เลิน เล่อ โจทก์มีหน้าที่นำสืบ แต่ถ้าเป็นความรับผิดในการกระทำของทรัพย์สินตามมาตรา 437 จำเลยต้องนำสืบ เพื่อให้พ้นจากความรับผิด เพราะ มาตรา 437 เป็นข้อสันนิษฐานความผิดทาง แห่งให้ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลต้องรับผิด

อย่างไรก็ตามในความ เห็นของศาลฎีกาไทย เห็นว่าการใช้บังคับมาตรา 437 มีขอบ เขตจำกัดคือใช้บังคับ เฉพาะกรณียานพาหนะอัน เดินด้วย เครื่องจักรกลก่อความเสียหายต่อบุคคล หรือสิ่งของอื่นอันมิใช่ยานพาหนะอัน เดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกลด้วยกัน ในกรณียานพาหนะชนกันโดย กำลังวิ่งหรือแล่นด้วยกันทั้งคู่ จะนำ มาตรา 437 มาใช้บังคับไม่ได้ คือผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุม

ดูแลยานพาหนะต่างฝ่ายจะอ้างข้อสันนิษฐานกฎหมาย มาตรา 437 มาเป็นคุณแก่ตน เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งนำสืบแก้ตัวไม่ได้ เพราะเมื่อต่างฝ่ายอาจอ้างข้อสันนิษฐานได้ ข้อสันนิษฐานจึงขัดกัน ย่อมถูกทำลายไปด้วยกันทั้งคู่และเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นมีเจตนารมณ์เห็นได้ชัดว่า สำหรับกรณีที่ฝ่ายหนึ่งใช้เครื่องจักรกลอีกฝ่ายหนึ่งไม่ใช้ จึงจะได้รับประโยชน์ของข้อสันนิษฐานกฎหมายนี้ กรณีเช่นนี้ต้องใช้หลักละเมิดทั่วไปตาม มาตรา 420 คือฝ่ายใดกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งทำละเมิด ฝ่ายกล่าวหาก็ต้องนำสืบ แม้ผู้เสียหายที่อ้างเป็นบุคคลภายนอกที่โดยสารในยานพาหนะคันใดคันหนึ่งมิใช่เป็นผู้ครอบครอง หรือควบคุมดูแล แต่ได้มีส่วนใช้ยานพาหนะที่ไปชนกับยานยนต์ซึ่งจำเลยครอบครองหรือควบคุมดูแล ก็จะใช้มาตรา 437 มาอ้างบังคับไม่ได้เช่นกัน ¹

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 268/2476 เมื่อรถชนกันนั้น เมื่อฝ่ายจำเลยเป็นฝ่ายขับรถผิดทางในเบื้องต้น ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้ผิดและต้องใช้ค่าเสียหาย เว้นแต่จะสืบได้ความว่าการเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำของฝ่ายโจทก์ ซึ่งเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือจงใจ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 828/2490 (ประชุมใหญ่) ยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลด้วยกันโดนกันเสียหาย ไม่ตกอยู่ในบังคับแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 ในกรณีเช่นนี้หน้าที่นำสืบตกอยู่ในหลักธรรมดา คือฝ่ายใดกล่าวหาว่าอีกฝ่ายหนึ่งทำละเมิด ฝ่ายที่กล่าวหาต้องนำสืบก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 559/2500 จำเลยขับรถชนรถจักรยานสามล้อรับจ้าง ทำให้โจทก์ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์สามล้อบาดเจ็บสาหัส โจทก์จึงฟ้องเรียกค่าเสียหาย จำเลยสู้คดีว่าเป็นความผิดของโจทก์เองที่ขับรถผิดทางแล้ว เลี้ยวรถตัดหน้ารถจำเลยโดยกระชั้นชิด

---

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 345/2482, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 828/2490 (ประชุมใหญ่), คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1199/2493

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ตามข้อหาและคำให้การ จำเลยยืนยันว่าโจทก์ขับขีรถจักรยานสามล้อผิดทางแล้วเลี้ยวกลับรถเข้ามาในทางของจำเลยโดยกระชั้นชิด จำเลยหยุดรถไม่ทัน จึงเป็นเหตุให้รถชนกันขึ้น ซึ่งเกิดจากความผิดของโจทก์ ก็คือรถยนต์ที่จำเลยควบคุมชนรถจักรยานสามล้อที่โจทก์ขับขี้นั้นเอง ตรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 จะบังคับให้ฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ๆ เป็นฝ่ายน่าสืบคดี เมื่อจำเลยรับแล้วว่ารถยนต์ที่จำเลยควบคุมมาชนจักรยานสามล้อ เช่นนี้ หน้าที่น่าสืบผลต่าเบื่องความรับผิดชอบแก่จำเลยตาม มาตรา 437 บังคับไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1444/2515 ลูกจ้างของจำเลยขับรถตกห้วยทำให้ตนเองและคนท้ายรถซึ่งคนหนึ่ง เป็นบุตรของโจทก์ถึงแก่ความตายโจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นนายจ้างให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนกรณีก็อยู่ในบังคับแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 จำเลยซึ่งเป็นนายจ้างของคนขับรถจะต้องพิสูจน์ว่าไม่ต้องรับผิดชอบเพราะเหตุใด แม้เหตุที่โจทก์อ้างว่าคนขับรถขับเร็วจะฟังไม่ได้ จำเลยก็ต้องพิสูจน์ว่าเป็นความผิดของผู้เสียหาย หรือเพราะเหตุสุวิสัย เพราะนายชั้นคนขับรถลูกจ้างของจำเลยเป็นผู้ควบคุมรถยนต์ ซึ่งเป็นยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลตาม มาตรา 437

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1091/2523 ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า "ที่จำเลยฎีกาว่า หน้าที่พิสูจน์ความรับผิดชอบนี้ตกแก่คนขับรถของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่เหตุสุวิสัยของโจทก์หรือ เกิด เพราะความผิดของจำเลยหรือโจทก์เอง ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 และตามบทบัญญัติพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2477 มาตรา 30 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 59 ข้อ 6 นั้น ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้วเห็นว่าในกรณี เรื่องนี้ เป็น เรื่องรถยนต์อันเป็นยานพาหนะซึ่งต่างเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลชนกัน กรณีจะนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 มาบังคับหาได้ไม่ เพราะบทกฎหมายมาตรานี้มีเจตนารมณ์ที่แลเห็นไว้ชัดว่าสำหรับกรณีที่ฝ่ายหนึ่งใช้เครื่องจักรกล อีกฝ่ายหนึ่งมิได้ใช้จึงจะได้รับประโยชน์แห่งข้อสันนิษฐานของกฎหมายนี้ ส่วนบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2477 แก้ไขโดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 59 ข้อ 6

ซึ่งใช้อยู่ในขณะเกิดเหตุที่จำเลยอ้างนั้น ก็เป็นบทบัญญัติข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความผิดของผู้ขับรถโดย เฉพาะ จะนำมาบังคับในคดีแห่งนี้หาได้ไม่

นอกจากมาตรา 437 ดังกล่าวมาแล้วนี้ข้อสันนิษฐานไม่เค็ดขาดอีกประการ หนึ่ง ซึ่งต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดการระงับการพิสูจน์ในคดีละเมิดอันเกิดจากรถยนต์ คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าความเสียหายเกิดแต่การฝ่าฝืนบท บังคับแห่งกฎหมายใด อันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ๆ ผู้ใดกระทำความผิด เช่นนั้น ท่านให้ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นผู้ผิด"

บทบัญญัติมาตรา 422 นี้ เป็นบทสันนิษฐานความผิดประการหนึ่ง กล่าวคือ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนบทบังคับของกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองผู้อื่นแล้ว ก็ต้องสันนิษฐานไว้ก่อน ว่าผู้นั้นเป็นผู้ผิดหลัก เกณฑ์ในมาตรา 420 ที่ว่ามีการกระทำโดยผิดกฎหมายโดยจงใจหรือประมาท เลินเล่อ เป็นอันสันนิษฐานได้ตามมาตรา 422 นี้ ดังนั้นจึงเป็นคนละเรื่องกับข้อสันนิษฐานความ ผิดทางกฎหมายในกรณีเป็นความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์ตามมาตรา 437 แต่หลักเกณฑ์ ประการอื่นคือความเสียหายเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายนั้นยังต้องพิสูจน์ให้ได้ความ ต่อไป ¹

คำว่า "ฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมาย" นั้น กฎหมายที่ว่านี้ได้แก่ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ที่ออกตาม พระราชบัญญัติ เทศบัญญัติ เป็นต้น มิใช่ ระเบียบข้อบังคับของกระทรวง ทบวง กรม หรือมติคณะรัฐมนตรี อนึ่งกฎหมายที่มีการฝ่าฝืนนั้น จะ ต้องมีที่ประสงค์จะป้องกันความเสียหายแก่บุคคลอื่น เช่น พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2477 (ปัจจุบันคือฉบับ พ.ศ. 2522)

¹ ไพจิตร บุญยพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด,

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1169-1170/2509 การที่รถยนต์จำเลยแล่นเข้าไปชนรถยนต์โจทก์ทางด้านขวาของถนน เบื้องต้นศาลสันนิษฐานตามกฎหมายว่ารถยนต์จำเลยเป็นผู้ผิด จำเลยมีหน้าที่ต้องนำสืบหักล้างว่าจำเลยมิใช่ผู้ผิด

การที่จำเลยแล่นรถทางขวาของถนนเพื่อจะหลีกเลี่ยงหน้า โดยคาดหรือเดาเอาว่ารถโจทก์จะเลี้ยวทางซ้ายนั้น เป็นการเสี่ยงภัยของตนเองมิใช่หลบหลีกให้พ้นอันตราย จึงไม่อาจลบล้างข้อสันนิษฐานที่ว่ารถจำเลยเป็นผู้ผิดได้ การที่จำเลยเสี่ยงภัย เช่นนี้และ เหตุที่รถชนก็เพราะรถจำเลยแล่นผิดทางจำเลยจึงเป็นฝ่ายผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1085/2510 ขับรถด้วยความเร็วสูงโดยขับผิดทาง เป็นการประมาท เลิน เล่อ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1466/2517 คนขับรถของจำเลยจอดรถไว้ริมถนนในเวลากลางคืนท้ายรถล้ำออกไปในผิวจราจรโดยไม่ได้มีเครื่องหมายแสดงว่ามีรถจอดอยู่ อันเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติจราจรทางบกซึ่ง เป็นบทบัญญัติ เพื่อป้องกันอันตรายแก่บุคคลอื่น และเป็นหน้าที่ของคนขับรถของจำเลยจะต้องปฏิบัติตาม เป็นเหตุให้รถของโจทก์ได้รับความเสียหายเพราะชนท้ายรถของจำเลย คังนี้ จำเลยต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายไหมทดแทนให้โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2961/2524 ความเสียหายเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ตายแต่ฝ่ายเดียวที่ขับรถจักรยานยนต์โดยไม่ชานาญผ่านทางแยกชนรถยนต์ที่จำเลยขับแม้จำเลยขับรถยนต์ผ่านทางแยกด้วยความเร็วประมาณ 30-50 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ความเสียหายเกิดจากความผิดของผู้ตายฝ่ายเดียวมิใช่ผลโดยตรงจากที่จำเลยขับรถเร็วฝ่าฝืน พระราชบัญญัติจราจรทางบก จำเลยจึงมิได้กระทำละเมิดต่อผู้ตาย

อนึ่ง ข้อสันนิษฐานความผิดตาม มาตรา 422 นี้ไม่ใช่อันสันนิษฐานเพื่อคาดอาจสืบหักล้างได้ว่าความจริงไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือไม่ได้จงใจหรือประมาท เลิน เล่อ

จะเห็นได้จากข้อวินิจฉัยตามคำพิพากษาศาลฎีกา 1169-1170/2509 ดังกล่าวข้างต้น แต่จะสืบเป็น
 อย่างอื่นไปย่อมไม่ทำห้พันผิด¹

มาตรา 422 นี้มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823(2)
 ความว่า "บุคคลผู้ซึ่งฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายใดอันมีที่ประสงค์ เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ๆ จะต้อง
 รับผิดชอบ เช่นเดียวกันภายในขอบเขตของกฎหมาย การฝ่าฝืนอาจเกิดขึ้นได้แม้ผู้กระทำผิดนั้นจะมิได้
 กระทำความผิดเอง แต่ผู้นั้นจะต้องชดเชยค่าเสียหายก็ต่อ เมื่อมีความผิดบางประการอันจะถือให้ เขา
 ต้องรับผิดชอบได้"²

(ค) หลักเรื่องการพิสูจน์ตกอยู่แก่ฝ่ายที่จะต้องแพ้คดี

หลักนี้ Common Law ได้นำมาเป็นเครื่องกำหนดการพิสูจน์โดยมาจาก
 ข้อพิจารณาที่ว่า เมื่อสภาพของข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีไม่ว่าจะโดยคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างซึ่งมีการระ
 การพิสูจน์และได้พิสูจน์ไว้แล้ว เช่นนั้น หรือโดยมีข้อสันนิษฐานว่าข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น หากสภาพ
 ของข้อเท็จจริงในขณะนั้นจะเป็นผลให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งแพ้คดีนั้นแล้วคู่ความฝ่ายที่จะต้องแพ้คดีย่อม
 มีภาระที่จะต้องนำสืบพยานหลักฐานต่อสู้คดี ไม่ว่าจะกระทำโดยการนำสืบหักล้างข้อเท็จจริงนั้น ๆ

¹ ไพจิตร บุญพันธ์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง 2: หนี้,
 สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2528), หน้า 173-174.

² ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823(2) บัญญัติว่า "The Same obligation
 is placed upon a person who infringes a statute intened for the protection
 of others. It, according to the provisions of the statute, an infringement
 of this is possible even without fault, the duty to make compensation
 arises only in the event of fault"

โดยตรงว่าข้อเท็จจริงมีไว้ เป็นไปตามที่ฝ่ายแรกนำเสนอหรือจะนำเสนอข้อเท็จจริงอื่นอันจะทำให้ตนไม่ต้องแพ้คดี อย่างไรก็ตาม มีผู้เห็นว่าหลักนี้ก็มาจากหลัก "ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดมีภาระต้องพิสูจน์" กับ "หลักข้อสันนิษฐานเป็นคุณ" นั่นเอง กล่าวคือ เมื่อฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ครั้งแรกได้ทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่ามีอยู่จริงตามที่กล่าวอ้างแล้ว ภาระการพิสูจน์ก็จะกลับไปตกอยู่กับอีกฝ่ายหนึ่งในการที่จะต้องพิสูจน์ให้ตนพ้นจากความรับผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การผลักภาระการพิสูจน์ (shift burden of proof) นั่นเอง¹

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องหลักภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับฝ่ายที่จะต้องแพ้คดีคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 383/2497 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 ขณะกระทำการในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 และที่ 3 ได้ขั้บรณคดีโดยสารด้วยความประมาทปราศจากความระมัดระวังทั้งสามโจทก์ถึงแก่ความตาย พนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยที่ 1 ต่อศาล ศาลพิพากษาจำคุก 3 ปี โดยฟังว่าจำเลยขั้บรณคดีด้วยความประมาทชนสามโจทก์ตายจริง โจทก์จึงขอให้จำเลยร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย

จำเลยที่ 2 และ 3 ให้การปฏิเสธว่า จำเลยที่ 1 ไม่ใช่ลูกจ้าง การที่รณคดีทั้งสามโจทก์ตายไม่ใช่ความประมาทเลินเล่อของฝ่ายรณคดี พร้อมกับคัดฟ้องว่า คดีของโจทก์ขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 วรรค 1

ศาลแห่งวินิจฉัยว่า สำหรับจำเลยที่ 2 และ 3 ต้องใช้อายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 วรรคหนึ่งที่ใช้ฟ้องใน 1 ปี สำหรับจำเลยที่ 3

---

¹ ยี่งศักดิ์ กฤษณะจินดา, กฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 25-26.

โจทก์รู้แล้วว่าเป็นบุคคลที่จะต้องใช้จ่ายค่าเสียหายโจทก์ฟ้องเกิน 1 ปี แต่จำเลยที่ 2 นั้น โจทก์อาจเพ็งรุเมื่อเร็ว ๆ นี้ จำเลยมิได้สืบหักล้าง คดีโจทก์ไม่ขาดอายุความ

ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีเฉพาะจำเลยที่ 2 และ 3 ขาดอายุความ เพราะโจทก์ไม่ได้สืบให้เห็นว่าเพ็งรุตัวจำเลย พิกษาแก้ไขภัยฟ้องจำเลยที่ 2 ด้วย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการที่โจทก์รู้ว่าการละเมิดและฟ้องคดีเกินกำหนด 1 ปี โดยมีได้สืบแสดงให้เห็นว่าเพ็งรุว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้ที่จะพึงต้องรับใช้จ่ายค่าเสียหาย เช่นนี้ ต้องถือว่าคดีโจทก์ขาดอายุความ เพราะโจทก์มีหน้าที่สืบดังกล่าว

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในการฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดเกิน 1 ปี นั้น โจทก์มีหน้าที่ต้องสืบว่าเพ็งรุว่าจำเลยทำละเมิด มิฉะนั้นถือว่าคดีขาดอายุความ

(ง) หลักผู้กล่าวอ้างความผิดปกติธรรมดา

เป็นหลักที่สืบ เนื่องมาจากหลักเรื่องข้อสันนิษฐานกล่าวคือศาลต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าทุก ๆ สิ่งย่อมต้องเป็นไปตามธรรมดาตามธรรมชาติ ดังนั้นถ้าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดที่ผิดธรรมดาธรรมชาติ ฝ่ายนั้นต้องมีหน้าที่สืบ แต่เนื่องจากข้อสันนิษฐานดังกล่าวเป็นข้อสันนิษฐานในข้อเท็จจริงจึงปรับกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84(2) ไม่ได้ อาจสรุปสาระสำคัญของหลักนี้ได้ดังนี้

1) เป็นข้อสันนิษฐานในข้อเท็จจริง (Presumption of Fact) มิใช่ข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมาย (Presumption of Law) ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84(2)

2) ศาลจะพิจารณาจากคำฟ้องและคำให้การว่าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงที่ผิดปกติธรรมดา ฝ่ายนั้นจะมีภาระการพิสูจน์

3) ในกรณีที่โจทก์อ้างความเป็นปกติธรรมดา กล่าวคืออ้างข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป โจทก์ไม่ต้องนำสืบ เพราะไม่มีภาระการพิสูจน์ เนื่องจากได้รับข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84(1)

4) ในกรณีที่จำเลยต่อสู้ประเด็นตามคำฟ้องของโจทก์โดยอ้างข้อเท็จจริงที่ผิดปกติธรรมดา จำเลยก็มีภาระการพิสูจน์ กรณีดังกล่าวถือว่าเป็นการผลักภาระการพิสูจน์จากโจทก์ไปยังจำเลย

อาจารย์ยั้งศักดิ์ กฤษณะจินดา ได้ยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายในหลักเรื่องนี้ว่า เช่น "รถยนต์ที่แล่นอยู่ตามถนนย่อมถือว่าแล่นโดยไม่พลิกคว่ำ เมื่อปรากฏว่ารถของจำเลยพลิกคว่ำ เป็นเหตุให้เกิดการละเมิดแล้วจำเลยก็ต้องมีหน้าที่นำสืบว่าพลิกคว่ำเพราะเหตุใด หากไม่สืบพยานด้วยกันแล้วจำเลยก็ต้องแพ้คดี เพราะคนธรรมดาขับรถไม่คว่ำ"¹

(จ) หลักข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ

โดยปกติแล้วถ้าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งขึ้นมา คู่ความฝ่ายนั้นก็ต้องมีหน้าที่นำสืบ แต่ถ้าปรากฏว่าข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างนั้นอยู่ในความรู้เห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะการให้ผู้กล่าวอ้างต้องมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น ย่อมเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากหรืออาจพันวิสัยที่จะพิสูจน์ได้หลักนี้มีที่ใช้น่ามากในเรื่องละเมิด อันเกิดจากความประมาทเลินเล่อปกติการที่โจทก์อ้างว่าจำเลยประมาททำให้เกิดความเสียหาย โจทก์ต้องมีหน้าที่นำสืบ แต่บางกรณีโจทก์ไม่สามารถสืบได้ เพราะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการประมาทอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยคนเดียวถ้าจะให้โจทก์ต้องมีหน้าที่นำสืบก็คงต้องแพ้คดีจึงเกิดหลัก Res Ipsa Loquitur ขึ้นมา หลักนี้มีว่าถ้าเกิด

¹ ยั้งศักดิ์ กฤษณะจินดา, กฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 26.

เหตุขึ้นทำให้โจทก์เสียหาย เพราะการกระทำของจำเลยและเหตุนั้นอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยฝ่ายเดียวแล้วถ้าจำเลยไม่สามารถอธิบายถึงสาเหตุนั้นได้ ต้องถือว่าจำเลยประมาทไว้ก่อนและจำเลยต้องมีหน้าที่นำสืบแก้ตัว เช่น จำเลยขับรถแลบข้างทางโดยไม่ปรากฏสาเหตุ เป็นต้น ¹

หลัก Res Ipsa Loquitur เป็นกฎเกณฑ์ในเรื่องพยานหลักฐานโดยแท้ มิใช่ เป็นหลักที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิด ²

อาจารย์บัญญัติ สุชีวะ ได้ยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายหลัก Res Ipsa Loquitur นี้ว่า เช่นรถยนต์แล่นขึ้นไปชนคนบนทางเท้าหรือชนร้านริมถนน เบื้องแรกย่อมสันนิษฐานว่าฝ่ายรถยนต์ต้องเป็นฝ่ายประมาท เพราะมีจะนั้นจะเกิดเหตุการณ์ดังนั้นขึ้นไม่ได้เลยในกรณีเช่นนี้ โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบแต่เพียงว่ามีข้อเท็จจริงอย่างใดเกิดขึ้นเท่านั้นต่อจากนั้นเป็นหน้าที่ของจำเลยจะต้องนำสืบว่า เหตุที่เกิดขึ้นนั้นมีข้อเท็จจริงของใคร ถ้าจำเลยไม่นำสืบ หรือนำสืบตั้งข้อต่อสู้ไม่ได้ก็ต้องรับผิด ³

ในกรณีที่รถยนต์ชนคนบนทางเท้า [คดี Ellor V. Selfridge & Co., Ltd. (1939)] หรือกรณีรถยนต์วิ่งผิดเส้นทาง เหล่านี้ถือได้ว่าคดีเกี่ยวกับความประมาทเลินเล่อ นั้นมีมูล ยกเป็นข้อต่อสู้คนขับได้ ⁴

¹ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 68-69.

² โอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 231.

³ บัญญัติ สุชีวะ, "ประมาท", หน้า 295.

⁴ J.A. Jolowicz, T.Ellis Lewis and D.M. Harris, Winfield and Jolowicz on Tort, pp. 75-76.

การนำหลัก Res Ipsa Loquitur มาใช้ตามกฎหมายอังกฤษ มีเงื่อนไข

2 ประการ คือ

(1) สิ่งซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายนั้นอยู่ภายใต้การควบคุม (control) ของจำเลยหรือลูกจ้างของเขา และ

(2) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นตามธรรมดาจะไม่เกิดถ้าผู้กระทำได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร¹ แต่นักนิติศาสตร์บางท่าน² ได้วางหลักเกณฑ์ว่าในการใช้หลักนี้จะต้องมีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

(1) สิ่งซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายนั้นอยู่ภายใต้การจัดการและควบคุมของจำเลย

(2) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นตามธรรมดาจะไม่เกิดถ้าผู้กระทำได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร

(3) ไม่มีพยานหลักฐานที่แสดงถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นหรือแสดงว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างไร

---

¹ J.A. Jolowicz, T.Ellis Lewis and D.M. Harris, Wilfield and Jolowicz on Tort, p.74; R.F.V. Heuston, Salmond on the Law of Torts, p.307; Philip S.James, General Principles of the Law of Torts, p.80; Kenneth Smith and Denis J.Keenan, English Law, p.351; J.G.M.Tyas, Law of Torts, p.70; A.M. Dugdale and K.M.Stanton, Professional Negligence, (London: Butterworths, 1982), p. 229.

² A.L. Armitage, Cleck & Lindsell on Torts, (London: Sweet and Maxwell, 1969), p. 569.

Res Ipsa Loquitur มีทั้งหลักนิติธรรม (rule of Law) ¹ แต่เป็นข้อสันนิษฐานของความประมาทเลินเล่อ

แม้จะนำหลัก Res Ipsa Loquitur มาใช้ก็ไม่เป็นการแน่นอนว่าโจทก์จะชนะคดี ศาลอาจเห็นว่าจำเลยไม่ได้ประมาทเลินเล่อหรือจำเลยอาจพิสูจน์ได้ว่าอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นนั้นมิใช่ความประมาทเลินเล่อของจำเลย [คดี Pearson V. North Western Gas Board (1968)] และถ้าจำเลยมีพยานหลักฐานมาแสดงได้ว่าเขาไม่ได้ประมาทเลินเล่อเขาย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด และไม่มี ความจำเป็นสำหรับจำเลยที่จะพิสูจน์ต่อไปอีกว่าทำไมเหตุการณ์ถึงเกิดขึ้นและเกิดขึ้นได้อย่างไร [คดี Woods V. Duncan (1946)] ² เช่นคดี Barkway V. South Wales Transport Co., Ltd. (1950) เมื่อรถประจำทางพลิกคว่ำ เนื่องจากยางระเบิด จำเลยมีพยานหลักฐานเกี่ยวกับวิธีการตรวจและบำรุงรักษาทางรถยนต์ ซึ่งเป็นรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ ดังนั้น Res Ipsa Loquitur จึงไม่อาจนำมาใช้ ³

ส่วนหลัก Res Ipsa Loquitur ตามกฎหมายอเมริกัน ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายอังกฤษ โดยจะนำหลักนี้ไปใช้ได้ต่อเมื่อ

- (1) เหตุการณ์ปกติจะไม่เกิดขึ้นโดยปราศจากความประมาทเลินเล่อของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (the event must be of a kind which ordinarily does not occur in the absence of someone's negligence)
- (2) เหตุการณ์เกิดขึ้นจากตัวแทนหรือเครื่องมือซึ่งอยู่ในความควบคุมของจำเลย (it must be caused by an agency or instrumentality within the

---

¹ P.A. Landon, Pollock's Law of Torts, p. 342.

² Sir Arthur Underhill, A summary of the Law of Torts, p.206.

³ John Munkman, Employer's Liability AT Common Law, pp.70-72.

exclusive control of the defendant)

(3) เหตุการณ์ไม่ได้เกิดจากการกระทำโดยเจตนาของโจทก์หรือโจทก์มีส่วนในความประมาทด้วย (it must not have been due to any voluntary action or contribution on the part of the plaintiff) ¹

คดีบรรทัดฐานที่ศาลอเมริกากำถึงในกรณีที่ใช้หลัก Res Ipsa Loquitur ได้แก่ คดีระหว่าง Scott V. London and St. Katherine Docks Company (1865) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ " เมื่อสิ่งซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายนั้นอยู่ภายใต้การจัดการของจำเลยหรือลูกจ้างของเขา และเหตุการณ์ธรรมดาแล้วจะไม่เกิดขึ้น ถ้าหากว่าบุคคลซึ่งมีหน้าที่จัดการนั้นได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร กรณีดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ โดยปราศจากการอธิบายของจำเลยว่า เหตุการณ์เกิดจากการขาดความระมัดระวัง" ²

คดีระหว่าง Plum V. Richmond (233 N.Y.285) ข้อเท็จจริงได้ความว่า โจทก์ซึ่งโดยสารมาในรถรางของจำเลยได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากรถรางและรถบรรทุกชนกัน โจทก์ให้การเกี่ยวกับความเสียหายและเหตุการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้น จำเลยให้การว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่เพราะความผิดของจำเลยศาลกล่าวว่า "การจัดการและความคุมการขนส่งผู้โดยสารอยู่ในการจัดการของคนขับรถซึ่งเป็นลูกจ้างของจำเลย เมื่อรถได้ชนกันขึ้นข้อสันนิษฐานของความประมาทเลินเล่อย่อมตกแก่จำเลยผู้ขนส่ง หลักนี้เป็นการผลักภาระการพิสูจน์จากโจทก์ไปยังจำเลยจากพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นเห็นได้ว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของจำเลย" ³

ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยไว้ในคดี Sweeney V. Erving (1913) ว่า "Res Ipsa Loquitur มีความหมายว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึง

¹ William L. Prosser, Law of Torts, p. 218.

² James H. Donaldson, Casualty Claim Practice, p.416.

³ James H. Donaldson, Casualty Claim Practice, p.416.

ความประมาทเลินเล่อแต่มีข้อ เป็นสิ่งที่ เครื่องครุฑในการวินิจฉัย หลักนี้ใช้ เป็นพยานหลักฐานแวดล้อม ของความประมาทเลินเล่อ (Circumstantial evidence of negligence) เมื่อปราศจาก พยานหลักฐานโดยตรง (direct evidence) แต่เป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนัก Res Ipsa Loquitur เมื่อถูกนำมาใช้จะเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักแก่ฝ่ายโจทก์ ¹

สำหรับศาลไทยนั้น ได้ยอมรับหลักข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ หรือหลัก Res Ipsa Loquitur มาใช้ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ด้วย ² ฉะนั้น หากศาลพิจารณาจากคำฟ้องและคำให้การแล้วปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะแล้ว ศาลจะกำหนดคำให้ฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ แต่ถ้าข้อเท็จจริงนั้นแม้ อยู่ในความรู้เห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ผู้กล่าวอ้างก็ทราบถึงข้อเท็จจริงนั้นหรือเป็นการไม่แน่ว่า ข้อเท็จจริงนั้นอยู่ในความรู้เห็นของอีกฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ศาลก็จะใช้หลัก Res Ipsa Loquitur ไม่ได้ แต่จะไปใช้หลักอื่นในการกำหนดภาระการพิสูจน์สุดแล้วแต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากคำฟ้องและ คำให้การ

1.3.2 ภาระการพิสูจน์ในคดีส่วนอาญา

ความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 ³ กำหนดคำให้ โจทก์ในคดีอาญามีหน้าที่นำสืบและนำพยานเข้าสืบก่อน ซึ่งต่างกับในคดีแพ่งที่กำหนดไว้ความประมวล

¹ Fowler V. Harper and Fleming James, The Law of Torts, p. 1100.

² เช่นตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 849/2490 ซึ่งวินิจฉัยว่า "เกิดไฟไหม้บ้านเช่าแม้ ผู้ให้เช่าจะสืบไม่ได้ว่าไฟเกิดขึ้นด้วยเหตุใดหรือใครทำให้เกิดขึ้นก็ดี เมื่อได้ความว่าไฟเกิดขึ้นใน บ้านที่เช่า ไม่ใช้ลูกกลามจากที่อื่นแล้ว ผู้เช่าก็มีหน้าที่นำสืบแสดงข้อแก้ตัวเพื่อให้เห็นพ้นจากความรับผิดชอบ ถ้าสืบไม่ได้ก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากไฟไหม้นั้น"

³ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 และ มาตรา 183 ¹

แต่เมื่อจำเลยให้การ รายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงข้อใดที่จำเลยรับหรือถือได้ว่าจำเลยรับ โจทก์ก็หมดภาระที่จะต้องพิสูจน์ไป เพราะตามปกติศาลย่อมรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติได้ว่า จำเลยทำความผิดและลงโทษจำเลยได้โดยโจทก์ไม่ต้องสืบพยาน เว้นแต่จะเป็นคดีที่มีกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น แม้จำเลยจะรับสารภาพ ศาลก็ยังคงฟังพยานโจทก์ต่อไปจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176) ในกรณีเช่นนี้แม้จำเลยจะรับสารภาพโจทก์ก็ยังคงต้องมีหน้าที่สืบอยู่

เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึงแนวคิดในการกำหนดภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนใคร่ขอยกหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ของระบบกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วอ้างโดยสรุป ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ในระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นระบบกฎหมาย Common Law นั้น ได้แบ่ง burden of proof ออกเป็น burden of producing evidence กับ burden of persuasion

ภาระการพิสูจน์ในความหมาย production burden นั้น ระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกาถือตามระบบกฎหมายอังกฤษในข้อที่ว่าภาระการพิสูจน์ถูกกำหนดด้วยกฎหมายโดยพิจารณาจากกฎหมายสารบัญญัติ เป็นสำคัญ เพราะกฎหมายสารบัญญัติได้บัญญัติสาระสำคัญและเนื้อหาในคดีของกลุ่มความไว้ ภาระการพิสูจน์จึงถูกกำหนดโดยปริยายด้วยกฎหมายสารบัญญัติ ²

¹ คู่มวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174

² G.D. Nokes, op.cit, pp. 461-464.

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นจึงเกิดแนวความคิด ในการกำหนดการระการ พิสูจน์ 3 แนวความคิดด้วยกัน

แนวความคิดแรก คือ หลักที่ว่าผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ผู้นั้นต้องพิสูจน์ ข้อเท็จจริงนั้นหลักนี้ได้รับการยอมรับมากกว่า 2,000 ปีแล้ว โดยนำไปใช้กับคดีแพ่งและคดีอาญา¹ กล่าวคือ เป็นภาระที่คู่ความจะต้องนำสืบยืนยันคำกล่าวอ้างของตนให้เกิดรูปคดี (establish a case) เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำร้ายร่างกายโจทก์ โจทก์ก็มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยได้ทำร้ายร่างกายของโจทก์จริง เป็นต้น

แนวความคิดที่สอง คือ หลักแห่งข้อสันนิษฐาน เป็นฐานในการกำหนดการระการ พิสูจน์ โดยถือว่าเมื่อมีข้อสันนิษฐานในเรื่องข้อเท็จจริง เป็นคุณแก่ฝ่ายใดคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้อง มีภาระการพิสูจน์หักล้างข้อเท็จจริงนั้น

ประเภทของข้อสันนิษฐาน

(1) ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายโดยเด็ดขาด ข้อสันนิษฐานนี้ความจริงแล้ว ไม่ใช่ เรื่องของกฎหมายว่าด้วยลักษณะพยาน แต่เป็นเรื่องของกฎหมายสารบัญญัติและไม่ใช้ เครื่องมือในทางพิจารณาแต่อย่างใด เพราะหากกฎหมายสารบัญญัติได้บัญญัติไว้โดยเด็ดขาดประการใดแล้ว ก็เป็นไปตามนั้น ไม่ต้องมีการพิสูจน์ใด ๆ อีก เช่น

(2) ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายโดยไม่เด็ดขาด ข้อสันนิษฐานประเภทนี้ จะต้องดำเนินการทางกฎหมายวิธีพิจารณาความ เป็นข้อสันนิษฐานที่สรุปข้อเท็จจริง เป็นยุติโดยไม่ ต้องมีการพิสูจน์โดยพยานหลักฐาน แต่ก็เปิดโอกาสให้มีการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนั้นได้โดยการ

¹ Ibid; p. 462.

พิสูจน์ด้วยพยานหลักฐาน เช่น ข้อสันนิษฐานว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ในคดีอาญา แต่พิสูจน์หักล้างได้ว่า เขาได้กระทำความผิดอาญาที่ฟ้องนั้น

ข้อสันนิษฐานประเภทนี้ที่นำมากำหนดภาระการพิสูจน์โดยถือหลักว่าข้อสันนิษฐานตามกฎหมายโดยไม่ได้เดิชาคนนี้เป็นคนแก่ฝ่ายใดแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งต้องมีภาระการพิสูจน์หักล้าง¹

(3) ข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริง อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามาตรการอาศัยพฤติการณ์แวดล้อมกรณี (circumstantial evidence)

จากที่กล่าวมานี้จึงสรุปได้ว่า ข้อสันนิษฐานไม่ว่าโดยกฎหมายหรือข้อเท็จจริง ก่อให้เกิดผลตามมาหลายประการ และฐาน (basis) ในการกำหนดข้อสันนิษฐานก็เป็นฐานอันเดียวกันกับการกำหนดหน้าที่ในการนำสืบพยานหลักฐาน (production burden) กล่าวคือจะต้องอาศัยพื้นฐานของเหตุผล (rational basis of human beings) เป็นสำคัญ เพียงแต่การกำหนดหน้าที่นำสืบ เพื่อให้มีการสืบพยานต่อไป แต่การกำหนดข้อสันนิษฐานเป็นมาตรการดำเนินการเพื่อสรุปข้อยุติข้อเท็จจริงให้รวบรัด (sumed up) เพื่อความสะดวกความเที่ยงธรรม และหลักนโยบาย เป็นเป้าหมายสำคัญ

แนวความคิดที่สาม คือหลักว่าภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่ฝ่ายจะแพ้คดี (adducing evidence)

ในคดีแห่งการกำหนดภาระการพิสูจน์จะเป็นไปตามหลักทั้งสามที่กล่าวมาข้างต้น สำหรับในคดีอาญาก็ทำนองเดียวกันกับคดีแพ่ง แม้ว่าข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะขึ้นกับกฎหมายสารบัญญัติโดยอ้อม ไม่ได้ขึ้นโดยตรง เหมือนคดีแพ่งแต่ข้อเท็จจริงในคดีอาญาก็ขึ้นโดยตรงกับข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวข้อง และคำฟ้องคำชี้ขาดให้ฟ้องคดี (In criminal proceeding also

¹ Ibid; p.235.

the facts in issue depend indirectly upon the substantive Law. They depend directly, however, upon any relevant presumption and the allegations in the charge or indictment.)¹

ภาระการพิสูจน์ในความหมาย persuasion burden เนื่องมาจากในระบบของกฎหมายอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา นั้น คู่ความมีหน้าที่หรือมีภาระในการสรุปและแถลงถึงเหตุผลในคดีของตน เพื่อจูงใจลูกขุนหรือผู้พิพากษา นอกเหนือไปจากมีหน้าที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบต่อศาลที่เรียกว่า burden of proof ในความหมาย production burden อีกด้วย

ในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ศาลไม่ได้ปล่อยให้ปัญหาข้อเท็จจริงถูกชี้ขาดโดยลูกขุนโดยลำพังเสียทีเดียวแต่ศาลพยายามที่จะชี้แนะหรืออธิบายให้บรรทัดฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของลูกขุนอยู่เสมอ²

ในการกำหนด burden of proof ในความหมายของ persuasion burden นั้นก็เป็นอย่างเดียวกันกับการกำหนด burden of proof ในความหมายของ production burden กล่าวคือในคดีอาญา persuasion burden โดยหลักแล้วตกอยู่กับจำเลยหรือพนักงานอัยการ เว้นแต่กรณีที่จำเลยในคดีอาญาที่มี burden of proof ในความหมายของ adducing evidence³ จำเลยก็ต้องมี persuasion burden ในชั้นนี้ด้วย

---

¹ G.D.Nokes, op.cit;p. 465.

² Fleming James, Jr; op.cit; pp. 246-249.

³ กรณีที่จำเลยยกข้อต่อสู้โดยกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใหม่ เช่น อ้างข้อเท็จจริงในการยกเว้นความผิด หรือยกเว้นโทษ จำเลยก็มี burden of proof ในความหมายของ adducing evidence และก็ต้องมี persuasion burden ส่วนนี้ด้วย

ข้อสำคัญที่สุดเกี่ยวกับเรื่อง persuasion burden นี้ดูเหมือนจะไม่ได้อยู่ที่ว่าตกอยู่กับคู่ความฝ่ายใด เพราะยังมี production burden และสภาพของพยานหลักฐานที่ได้นำสืบมา (state of evidence) เป็นพื้นฐานอยู่แต่ความสำคัญอย่างยิ่งอยู่ที่ว่า จะทำการจูงใจกันอย่างไรและถึงระดับใด เพราะในระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกา องค์การพิจารณาข้อเท็จจริงคือคณะลูกขุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาต้องมีลูกขุน (ในคดีแพ่งส่วนใหญ่แล้วปัญหาข้อเท็จจริงพิจารณาชี้ขาดโดยไม่มีลูกขุน ดังนั้นการที่ให้คู่ความจูงใจลูกขุนนั้น อาจจะมีผลเสียก็ได้เพราะลูกขุนไม่ใช่ผู้มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและการพิจารณาคดีความเหมือนศาล อาจจะถูกชักจูงให้ไขว่เขวคลาดเคลื่อนไปจากความถูกต้องและเป็นจริงได้ ศาลจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการควบคุมมาตรฐานการจูงใจโดยใกล้ชิด ให้ตรงตามประเภทของคดีและปัญหาด้วย) ¹ โดยเฉพาะศาลจะทำหน้าที่ต่อไปนี้

(1) ศาลจะกำหนดหน้าที่นำสืบ (allocates persuasion burden) ในแต่ละประเด็นว่าจะตกแก่ฝ่ายใด และศาลจะตัดสินข้อเท็จจริงใด ๆ ที่ลูกขุนไม่สามารถชี้ขาดได้ด้วย การแนะนำให้ลูกขุนตัดสินชี้ขาดอย่างไรในกรณีที่ลูกขุนไม่สามารถชี้ขาดเองได้

(2) ศาลจะพยายามใช้มาตรฐานการควบคุมสภาพการตัดสินใจของลูกขุนด้วยการอธิบายให้ลูกขุนทราบถึงมาตรฐานที่จำเป็นในการชี้ขาด

(3) ในการควบคุมดังกล่าวจะวางบรรทัดฐาน และแนวทางว่าอะไรที่จะนำมาซึ่งน้ำหนักได้หรือไม่ และจะต้องคอยควบคุมความถูกต้องในแง่ของภาษาและจะแก้ไขความไม่ถูกต้องต่าง ๆ ให้ถูกต้องด้วย

เป้าหมายสำคัญในการให้มี persuasion burden ก็เพื่อให้พยานหลักฐานถึงระดับที่จะทำคำชี้ขาดข้อเท็จจริงได้ (verdict) บนรากฐานของเหตุผล

¹ Fleming James, Jr; op.cit; pp. 247-249.

1.3.3 ภาระการพิสูจน์ในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์

ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชื่อนั้น โจทก์อาจมีคำขอในส่วนแพ่งรวมมาในฟ้องคดีอาญาเลย หรือโจทก์อาจจะนำคดีส่วนแพ่งไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้

หากโจทก์มีคำขอในส่วนแพ่งรวมมาในฟ้องคดีอาญา ภาระการพิสูจน์ทั้งในส่วนที่เป็นคดีอาญา และในส่วนที่เป็นคดีแพ่งย่อมตกอยู่กับโจทก์ ทั้งนี้ เพราะโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่ามีการกระทำผิดอาชวาทันและจำเลยเป็นผู้กระทำ ดังนั้นถ้าจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การใดเลย โจทก์ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบ แต่ถ้าจำเลยรับสารภาพโจทก์ก็หมดภาระการพิสูจน์ในส่วนอาชวาทันไป เพราะศาลย่อมรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติได้ว่า จำเลยทำความผิดและลงโทษจำเลยได้โดยโจทก์ไม่ต้องสืบพยาน เว้นแต่จะเป็นคดีที่มีกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ซึ่งแม้จำเลยจะรับสารภาพ ศาลก็ยังต้องฟังพยานโจทก์ต่อไปจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชวาทัน มาตรา 176) ในกรณีเช่นนี้ โจทก์จึงยังคงต้องมีภาระการพิสูจน์อยู่สำหรับส่วนที่เป็นคดีแพ่ง ซึ่งได้แก่ประเด็นเรื่องจำนวนของความเสียหายนั้นภาระการพิสูจน์จะตกอยู่กับโจทก์เสมอ แม้ว่าจำเลยจะมีได้ต่อสู้ไว้ในคำให้การและถึงแม้โจทก์จะนำสืบให้เห็นถึงจำนวนค่าเสียหายที่แน่นอนไม่ได้ ศาลก็มีอำนาจกำหนดค่าให้ได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งปกติมักจะน้อยกว่าที่โจทก์เสียหายจริงเสมอ มีข้อสังเกตว่าถ้าประเด็น เป็นเรื่องที่ว่าโจทก์เสียหายหรือไม่แล้วจำเลยไม่ให้การปฏิเสธโดยชัดแจ้งก็เท่ากับจำเลยรับว่าโจทก์เสียหายแล้ว โจทก์จึงไม่ต้องนำสืบในข้อนี้ คงนำสืบถึงจำนวนความเสียหายก็พอแล้ว และถ้าจำเลยให้การปฏิเสธว่าโจทก์ไม่เสียหายไว้ด้วย โจทก์ก็ต้องนำสืบให้เห็นว่าตนเสียหายจริงเสียก่อน หากไม่นำสืบ หรือนำสืบไม่ได้ก็เท่ากับโจทก์ไม่เสียหาย จึงมาฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบไม่ได้

หลักในเรื่องโจทก์ต้องพิสูจน์ถึงปริมาณความเสียหายให้ได้ เสนอนี้ไม่ใช้กับกรณีที่จำเลยได้ให้การรับไว้อย่างชัดแจ้งแล้วถึงปริมาณแห่งความเสียหายของโจทก์นั้นและไม่ให้นำสืบกับคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกคืนทรัพย์ คืนไม่ได้ให้ใช้ราคาโดยกำหนดราคามาในฟ้องด้วย เพราะในกรณีเช่นนี้มีใช้เรื่องค่าเสียหายแต่ เป็นเรื่องให้ใช้ราคาทรัพย์ เมื่อจำเลยไม่ให้การปฏิเสธราคา

ที่โจทก์กำหนดเอาไว้ จึงเท่ากับจำเลยยอมรับในราคานั้นแล้ว โจทก์ไม่ต้องนำสืบอีก¹ เพราะฉะนั้นในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ หากโจทก์มีคำขอส่วนแบ่งรวมมาในคำฟ้องทางอาญาโจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำโดยประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตราย หรืออันตรายถึงสาหัส หรือ เป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย และเมื่อโจทก์กล่าวอ้างว่าได้รับความเสียหายเป็นจำนวนเท่าใดโจทก์ย่อมต้องมีภาระการพิสูจน์ในค่าเสียหายต่าง ๆ นั้นด้วย

แต่ถ้าโจทก์แยกคดีส่วนแบ่งไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง แม้ในประเด็นเรื่องความเสียหายและจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับนั้นภาระการพิสูจน์จะตกอยู่แก่โจทก์ ตามหลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้ใดต้องพิสูจน์ เช่นเดียวกับกรณีที่โจทก์มีคำขอส่วนแบ่งรวมมาในฟ้องคดีอาญา แต่ทว่าประเด็นว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่นั้น แม้โจทก์กล่าวอ้าง โจทก์ก็ไม่ต้องนำสืบ เพราะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 ซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานไม่เคียดขาด (rebuttable presumption) และมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์นี้ไปยังฝ่ายจำเลย แต่อย่างไรก็ดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติว่า "ในการพิพากษาคดีส่วนแบ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา" ซึ่งบทบัญญัติมาตรานี้ เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีลักษณะ เป็นข้อสันนิษฐานเคียดขาด (inrebuttable presumption) ซึ่งศาลต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อสันนิษฐานนั้น คู่ความฝ่ายใดจะกล่าวอ้างเป็นอย่างอื่นไม่ได้ จึงเท่ากับว่าโจทก์ไม่ต้องมีภาระการพิสูจน์ในคดีส่วนแบ่งว่าจำเลยได้กระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่ เพราะศาลในคดีแพ่งต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาไว้ ปัญหาคือในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ซึ่งแยกคดีส่วนแบ่งมาฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งจะมีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายซ้อนกัน คือ ต่างฝ่ายต่างก็มีกฎหมายวางข้อสันนิษฐานไว้ซ้อนกัน เช่นนี้ จะถือหลักการพิสูจน์เช่นไร อาจารย์จรัญ ภักดีธนากุล อธิบายว่า

¹ จรัญ ภักดีธนากุล, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 1 หน่วยที่ 10-15, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย, 2527), หน้า 463.

"ในกรณีที่ต่างฝ่ายต่างก็มีกฎหมายวางข้อสันนิษฐานไว้ด้วยกันนั้น ถ้าเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดกรณีต้องถือ เป็นยุติตามข้อสันนิษฐานเด็ดขาดนั้นกล่าวคือ ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดใหญ่กว่าข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดตัวอย่าง เช่นในคดีที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยขับรถชนโจทก์บาดเจ็บสาหัส ขอให้ใช้ค่าเสียหายนั้น โจทก์ย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 แต่ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงต่อไปว่า จำเลยถูกฟ้องเป็นคดีอาญาด้วยแต่ศาลในคดีอาญาพิพากษาเป็นที่สุดแล้วว่า พยานหลักฐานโจทก์ยังไม่พอพียงว่าจำเลยทำโดยประมาทได้ ยกฟ้องโจทก์ เช่นนี้จำเลยย่อมได้รับประโยชน์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่ให้ศาลในคดีแพ่งต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคดีอาญา ในกรณีเช่นนี้ ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดย่อมใหญ่กว่า แต่ถ้าเป็นข้อสันนิษฐานในลำดับเดียวกันยืนกันอยู่ เช่น โจทก์จำเลยขับรถชนกันแล้วต่างฝ่ายต่างอ้างว่า เหตุเกิดจากความประมาทของฝ่ายตรงข้าม เช่นนี้ ทั้งสองฝ่ายต่างก็จะอ้างข้อสันนิษฐานมาแย้งกันไม่ได้ เมื่อต่างก็อ้างข้อสันนิษฐานมาแย้งกันไม่ได้ จึงต้องกลับไปใช้หลักทั่วไปที่ว่าผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์ ตาม มาตรา 84 วรรคแรก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 828/2490) ¹

กล่าวโดยสรุปก็คือ หลักเกณฑ์ของภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เป็นเช่นไร ต้องพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 เป็นสำคัญ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติว่า "ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา"

จากบทบัญญัติข้างต้น ได้วางแนวทางให้ศาลซึ่งพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะต้องใช้ดุลพินิจนำข้อเท็จจริงที่ศาลใช้วินิจฉัยคดีส่วนอาญาดังปรากฏใน คำพิพากษาคดี

¹ จรรย์ ภักดีธนากุล, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 1 หน่วยที่ 10-15, หน้า 465.

ส่วนอาชญากรรม เป็นหลักในการวินิจฉัยประเด็นคดีส่วนแบ่งในทางปฏิบัติถ้า เป็นคดีที่ศาลพิจารณาคดีแพ่งกับคดีอาชญากรรมร่วมกันไป เวลาจะทำคำพิพากษา ศาลก็จะอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบพยานคดีนั้นวินิจฉัยชี้ขาดทั้งในส่วนคดีอาญาและคดีแพ่ง แต่ถ้า เป็นกรณีที่ศาลแยกพิจารณาคดีแพ่งออกต่างหากจากคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41 หรือ เป็นกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีส่วนแบ่งต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งตามปกติแล้วศาลที่พิจารณาคดีส่วนแบ่งจะต้องรอยังไม่สามารถชี้ขาดคดีส่วนแบ่งจนกว่าจะมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก่อนและ เมื่อมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาแล้ว ก็ให้นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้นมาเป็นหลักในการวินิจฉัยคดีส่วนแบ่งต่อไป

1.4 มาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of proof)

ในการพิจารณาข้อเท็จจริงที่มีการสืบพยานกันนั้น การวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงย่อมขึ้นอยู่กับ "ความเชื่อ" (belief) ของผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริงมาเป็นข้อกำหนด ระบบกฎหมายลักษณะพยานของไทยก็เช่นเดียวกับระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ โดยแยกพิจารณา ระหว่างคดีแพ่งกับคดีอาญาเกี่ยวกับระดับของความเชื่อ (degree of belief)

มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา คือ โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด (prove beyond reasonable doubt) ศาลจึงลงโทษได้ ทั้งนี้ เพราะมีข้อสันนิษฐานอยู่ว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ก็ได้บัญญัติว่า "ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดหรือไม่ และจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย"

ส่วนมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งจะหย่อนกว่าในคดีอาญา โดยในคดีแพ่งถือเอาการพิสูจน์ที่เหนือกว่าการพิสูจน์ของฝ่ายตรงข้าม เป็นเกณฑ์ที่เรียกว่า "preponderance of the evidence" หรือ "greater weight" ทั้งนี้ยึดแนวความคิดของการพิสูจน์ในระดับ "มีเหตุน่าเชื่อว่าเป็นจริง" (probable truth) ไม่ถึงกับต้องเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยอย่างเช่นในคดีอาญา¹

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานในกฎหมายไม่ว่าจะเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด หรือข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด ไม่ทำให้คู่ความฝ่ายนั้นปลดเปลื้องภาระการพิสูจน์โดยสิ้นเชิง เพียงแต่กฎหมายลดหน้าที่น่าสืบลง ให้สืบแต่เพียงข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขเท่านั้น ฉะนั้นมาตรฐานการพิสูจน์ในกรณีนี้จึงมีเพียงการพิสูจน์ว่าคนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว เท่านั้น

บางครั้งมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งที่เรียก preponderance of the evidence อาจใกล้เคียงกับ prove beyond reasonable doubt ในคดีอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ จะมีปัญหาว่าอย่างไร เป็นประมาท เลิน เล่อในทางแพ่งและอย่างไรเป็นประมาท เลิน เล่อในทางอาญา

ประมาททางแพ่งและทางอาญาต่างกันหรือไม่

ศาสตราจารย์จิตติ ตึงศภัทย์ ได้อธิบายว่า¹ "ประโยชน์ในทางปฏิบัติของปัญหานี้อาจมีได้ เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 46 ถ้าประมาททางแพ่งและทางอาญาไม่ต่างกัน เมื่อศาลพิพากษาคดีอาญาว่าจำเลยประมาท จำเลยก็ต้องประมาทในทางแพ่งด้วย ถ้าประมาททางอาญาต้องร้ายแรงกว่าทางแพ่ง แม้ศาลชี้ขาดคดีอาญาว่าจำเลยไม่ได้ประมาท ก็อาจต้องรับผิดชอบประมาททางแพ่งอีกได้

---

¹ Jr.Fleming James, Civil Procedure (Boston: Brown and Company, 1965), pp. 250-251.

² จิตติ ตึงศภัทย์, "ประมาท เลิน เล่อ" วารสารกฎหมายจุฬาฯ (ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม- เมษายน, 2521), หน้า 20-23.

ตามกฎหมายอังกฤษมีชื่อว่า ประมาทเลินเล่อในทางแพ่ง หรือทำให้ต้อง
รับผิดชอบละเมิดไม่พอจะเป็นประมาทในทางอาญาต้องให้ได้ความว่า ได้ประมาทโดยชั่วร้าย
(wicked) หรือ ประมาทร้ายแรง (gross) ไม่เหลียวแลถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่คนอื่นถึงขั้น
ที่สมควรลงโทษอาญา (Kenny หน้า 122, 123, Harris 21, 198 Archbold, ed.30,
หน้า 903)

สำหรับผู้เขียนเห็นด้วยกับคำอธิบายของ ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ที่ว่า
"มีข้อควรสังเกตว่า ความรับผิดชอบทางอาญากับทางแพ่งไม่เหมือนกัน เช่นการ
กระทำซึ่งไม่เป็นการกระทำโดยประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 อาจเป็นการ
ประมาทเลินเล่อตาม มาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งฯ ได้ เพราะจะเป็นการประมาท
เลินเล่อตาม มาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งฯ หรือไม่นั้น พิจารณาจากความระมัดระวังอัน
เป็นวิสัยของวิญญูชน ต่างกับ "ประมาท" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 ซึ่งถือเอาความ
ระมัดระวังของบุคคลในภาวะ เช่นนั้นจักพึงมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และทั้งผู้กระทำต้องสามารถใช้
ความระมัดระวัง เช่นนั้นได้ เป็นสำคัญโดย เหตุนี้ศาลที่พิพากษาคดีแพ่งจึง เป็นแต่ยอมรับฟังข้อเท็จจริง
ว่าจำเลยในคดีอาญาได้กระทำการลงไปขาดความระมัดระวังมากน้อยเพียงใด แล้วจึงวินิจฉัยตาม
มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฯ ว่า การขาดความระมัดระวัง เช่นนั้น เป็นการขาดความ
ระมัดระวังตามวิสัยวิญญูชนอันจะ เป็นประมาทเลินเล่อในทางแพ่งหรือไม่"¹

โดยเหตุที่การกระทำโดยประมาทเลินเล่อในทางแพ่ง มีความหมายกว้าง
กว่าการกระทำโดยประมาทเลินเล่อในทางอาญา เพราะฉะนั้นถ้าศาลในคดีอาญา มีคำพิพากษาถึง
ที่สุดว่าจำเลยกระทำผิดโดยประมาท กรณีนั้นย่อมฟัง เป็นยุติได้ว่าจำเลยกระทำละเมิดโดยประมาท
เลินเล่อด้วย แต่ถ้าศาลในคดีอาญายกฟ้อง โดยฟังว่าจำเลยมิได้กระทำผิดโดยประมาทเลินเล่อ

¹ หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา,
หน้า 477.

จำเลยยังอาจต้องรับผิดชอบในทางละเมิดได้ เพราะคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย¹ ได้อธิบายว่า "อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าในการพิพากษาคดีแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีส่วนอาชญา ก็จริง แต่ก็ไม่จำเป็นเสมอที่ถ้าจำเลยแพคดีอาชญาแล้วจะต้องแพคดีแพ่งไปด้วย หรือจำเลยชนะคดีอาชญา จะต้องชนะคดีแพ่งด้วย เพราะคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง"

สำหรับคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ ประเด็นว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์ โดยประมาท เลิน เล่อหรือไม่ เป็นประเด็นโดยตรงกับประเด็นที่ศาลในคดีอาชญาต้องวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำผิดต่อโจทก์โดยประมาท เลิน เล่อหรือไม่จะนับการที่ศาลในคดีแพ่งรอคดีส่วนแพ่งไว้เพื่อฟังคำพิพากษาในคดีอาชญาจึงชอบด้วยหลักกฎหมายผู้เขียนมีความเห็นส่วนตัวว่าเมื่อหลักกฎหมายสารบัญญัติปรากฏแล้วว่า "ประมาท เลิน เล่อในทางแพ่ง" มีความหมายกว้างกว่า "ประมาท เลิน เล่อในทางอาชญา" เพราะฉะนั้นมาตรฐานการพิสูจน์ในเรื่อง "ประมาท เลิน เล่อ" กรณีที่เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์นั้น ศาลในคดีอาชญาน่าจะจะได้ทำการสืบพยานหลักฐานในประเด็นนี้ให้คลุมถึงในคดีแพ่งด้วย เพื่อมิให้คู่ความต้องเสียเวลามาทำการสืบพยานใหม่อีกครั้งในคดีส่วนแพ่ง ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือ พยานหลักฐานชุดเดิม เพียงแต่ข้อเท็จจริงไม่พที่ศาลในคดีแพ่งจะทำการวินิจฉัยความรับผิดชอบในทางแพ่ง เท่านั้นเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2813/2528 คดีส่วนอาชญาที่เกี่ยวข้องกับคดีส่วนแพ่งนี้ ศาลทหารกรุงเทพ วินิจฉัยว่าการที่รถจำเลยชนรถโจทก์ไม่ได้เกิดจากการที่จำเลยขับรถฝ่าไฟแดงตามฟ้อง เหตุอาจเกิดจากความประมาทของจำเลยประการอื่น เช่น ขับด้วยความเร็วสูง แต่เมื่อ

¹ คำบรรยายวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา ภาค 3-4 ๗ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2531

มิได้ปรากฏลักษณะความประมาทดังกล่าวในฟ้องโจทก์ ศาลไม่มีหน้าที่วินิจฉัย พิพากษายกฟ้อง สำหรับคดีส่วนแบ่งที่โจทก์ฟ้องนี้ ข้อที่โจทก์กล่าวหาว่าจำเลยขับรถประมาทมี 2 ข้อ คือ จำเลยขับรถฝ่าไฟแดง และขับรถเร็วกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ข้อเท็จจริงในคดีส่วนแบ่งที่ศาลจะต้องถือตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาจึงมีเพียงว่า จำเลยมิได้ขับรถประมาทฝ่าไฟแดง ส่วนประเด็นที่ว่าจำเลยขับรถประมาทด้วยความเร็วสูง เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด ศาลทหารกรุงเทพ มิได้วินิจฉัยไว้ และประเด็นที่ว่าจำเลยขับรถประมาทด้วยความเร็วสูงกับขับรถฝ่าไฟแดงนั้นไม่เกี่ยวเป็นส่วนประกอบกัน จึงชอบที่ศาลจะต้องวินิจฉัยในคดีส่วนแบ่ง เฉพาะประเด็นที่ศาลทหารกรุงเทพยังมิได้วินิจฉัยคดีส่วนอาญาให้สิ้นกระแสความก่อน

2. การทำคำพิพากษาในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์

เมื่อศาลได้ทำการสืบพยานและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำมาสืบแสดงแล้วในลำดับต่อไปศาลต้องทำคำพิพากษา ซึ่งโดยหลักแล้วศาลต้องวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีนั้นเอง แต่อย่างไรก็ตามศาลซึ่งพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามีอำนาจใช้ดุลพินิจนำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา มาเป็นหลักในการวินิจฉัยประเด็นคดีส่วนแบ่งได้ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติวางหลักเกณฑ์ไว้ซึ่งในทางปฏิบัติ ถ้าเป็นคดีที่ศาลพิจารณาคดีแพ่งกับคดีอาญารวมกันไป เวลาจะทำคำพิพากษา ศาลก็จะอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบพยานคดีนั้นวินิจฉัยชี้ขาดทั้งในส่วนคดีอาญาและคดีแพ่ง แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลแยกพิจารณาคดีแพ่งออกจากคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41 หรือเป็นกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีส่วนแบ่งต่อศาลที่มีอำนาจระงับคดีแพ่งตามปกติแล้ว ศาลที่พิจารณาคดีส่วนแบ่งจะต้องรอ ยังไม่สามารถชี้ขาดคดีส่วนแบ่งจนกว่าจะมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก่อน และเมื่อมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาแล้ว ก็จะนำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้นมา เป็นหลักในการวินิจฉัยคดีส่วนแบ่งต่อไป

2.1 หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา

ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดี เรื่องหนึ่งจะนำไปรับฟังในอีกคดีหนึ่งได้เพียงใดหรือไม่นั้น เป็นปัญหาที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการวินิจฉัยคดีอยู่ไม่น้อย มีกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่มาตราเดียว คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 อย่างไรก็ดี เมื่อได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากคำพิพากษาของศาลฎีกาบ้างจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องบ้าง จากหลักเกณฑ์ของศาลต่างประเทศ และจากแนวความคิดเห็นของนักกฎหมายพบว่าหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น แยกพิจารณาได้เป็นดังนี้¹

ก. คดีอาญากับคดีอาญาด้วยกัน

ถ้าคดีอาญาทั้งสองคดีนั้น จำเลยเป็นบุคคลคนละคนกัน แม้ข้อหาที่จะต้องพิจารณาก็เป็นข้อหาในการกระทำผิดเดียวกันทั้งสองคดีก็ตาม ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีก่อนหาอาจนามานุษพันจำเลยในคดีหลังได้ไม่ทั้งนี้ เพราะพยานหลักฐานในคดีก่อนมิได้กระทำต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 จำเลยไม่มีสิทธิคัดค้านโต้แย้งพยานหลักฐานในคดีก่อนและไม่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาคัดค้านคำพิพากษา เช่นว่านั้น

ถ้าคดีทั้งสองนั้นจำเลยเป็นบุคคลคนเดียว และถูกฟ้องในข้อหาเดียวกันหรือต่างข้อหากันแต่สืบเนื่องมาจากการกระทำอันเดียวกันคำพิพากษา และข้อวินิจฉัยในคดีก่อนย่อมผูกมัดจำเลยและโจทก์ในคดีหลัง ไม่ว่าโจทก์ในคดีหลังจะเป็นคนเดียวกับโจทก์ในคดีแรกหรือไม่ ผลแห่งความผูกมัดในคำพิพากษาคดีก่อนนั้นจึงทำให้คำฟ้องในคดีหลัง เป็นฟ้องซ้ำกับคำฟ้องในคดีก่อน ทำให้สิทธิของโจทก์ที่ฟ้องจำเลยในคดีหลังระงับไป ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

¹ บัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น", ศาลพาท (ปีที่ 13 เล่ม 4 เมษายน 2509), หน้า 26-29.

ความอาญา มาตรา 39(4)

ตัวอย่างเช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยฉ้อโกง ศาลได้พิพากษาแล้วว่าจำเลยมิได้
ทำผิด โจทก์จะมาฟ้องจำเลยผู้นั้นว่าแจ้งความเท็จในการกระทำเดียวกันนั้นอีกหาได้ไม่ (คำพิพากษา
ศาลฎีกาที่ 553/2484)

โจทก์ฟ้องจำเลยฐานทำร้ายร่างกาย ก. ศาลพิพากษาลงโทษไปแล้ว ต่อมา
ก. ตาย โจทก์จะฟ้องจำเลยคนเดียวกันนั้นฐานฆ่า ก. ตาย อีกมิได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่
2019/2492)

โจทก์และ น. เคยถูกจำเลยฟ้องในคดีแพ่ง ต่อมา น. ฟ้องจำเลยหาว่า
เบียดความเท็จ ศาลพิพากษาให้ยกฟ้อง ดังนี้โจทก์จะฟ้องจำเลยในข้อหาเดียวกันนั้นอีกมิได้
(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 559/2484)

อัยการเคยฟ้องจำเลยฐานทำร้ายร่างกาย ศาลลงโทษไปแล้ว ผู้เสียหาย
จะมาฟ้องจำเลยเดียวกันนี้ฐานบุกรุกในกรรม เดี่ยววาระ เดียวกันนั้นอีกมิได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่
168/2489)

คำพิพากษาในคดีก่อนนั้นแม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุด ก็ย่อมผูกมัดโจทก์ในคดีหลัง
มิให้ฟ้องจำเลยคนเดียวกันความผิดนั้นได้อีก ทั้งนี้ เนื่องจากมีภาคกฎหมายอยู่ว่าบุคคลไม่ควรจะ
ถูกลงโทษในความผิด เดียวกันถึงสองครั้ง เช่น พนักงานอัยการได้ เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยและศาลได้
พิพากษาไปแล้ว แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุด ผู้เสียหายก็ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยคนเดียวกันความผิด เดียว
กันนั้นได้อีก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 671/2483)

ตามหลักกฎหมายอังกฤษ เมื่อจำเลยถูกฟ้องจนศาลพิพากษาไปแล้วไม่ว่าจะ
โดยพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดหรือมิได้กระทำผิดจำเลยผู้นั้นหากถูกฟ้องในความผิด เดียวกันนั้นอีก

ย่อมยกข้อต่อสู้ว่าตนถูกศาลพิพากษายกฟ้องไปแล้ว (Autrefois acquit) หรือถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดไปแล้ว (Autrefois convict) ได้ และถ้าเป็นความจริงศาลก็ย่อมจะยกฟ้องคดีหลังนั้น เสีย

ถ้าจำเลยคนเดียวกันนั้นไม่ต้องห้ามตามกฎหมายที่จะถูกฟ้องได้ใหม่ในความผิดเดียวกันนั้นอีก ซึ่งมีกรณีที่น่าจะเกิดขึ้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 เช่น อัยการได้ฟ้องคดีอาญา ซึ่งมีข้อความผิดต่อส่วนตัวไว้ และได้ถอนฟ้องคดีนั้นไปก่อนที่ศาลจะพิพากษาดังนี้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีนั้นใหม่ได้ หรือกลับกันผู้เสียหายได้ฟ้องคดี เช่นว่านั้นแล้วได้ถอนฟ้องคดีนั้นไป อัยการก็มีอำนาจฟ้องคดีนั้นได้อีก ในกรณีเช่นนี้มีปัญหาว่าคำให้การพยานบุคคลในคดีก่อนจะนำมาอ้างอิงให้รับฟังในคดีหลังได้เพียงใดหรือไม่ โดยไม่ต้องนำพยานเหล่านั้นมาสืบอีกครั้งหนึ่ง ปัญหาเช่นนี้มีได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายของเราโดยตรง จะอ้างว่ารับฟังมิได้ ก็ไม่มีกฎหมายใดห้ามไว้ ทั้งการสืบพยานในคดีก่อนนั้นก็ได้กระทำต่อหน้าจำเลย จำเลยมีโอกาสดักค้านได้เต็มที่อยู่แล้ว จะมีข้อโต้แย้งก็แต่เพียงว่าคำให้การพยานนั้น เป็นพยานนอก เล่าในคดีหลังเท่านั้น แต่ตามหลักคอมมอนลอว์ของอังกฤษ พยาน เช่นว่านั้นนำมารับฟังในคดีหลังได้ใบ เมื่อ

1. คู่ความในคดีก่อนและคดีหลัง เป็นคู่ความ เดียวกันหรือสืบสิทธิจากคู่ความเดียวกัน (privy)
  2. มีประเด็นหรือมูลคดีความผิดอย่างเดียวกัน
  3. คู่ความฝ่ายที่พยานถูกอ้างมาข่มขู่มีโอกาสดักค้านพยาน เช่นว่านั้นได้
- และ
4. ไม่สามารถจะอ้างพยานนั้นมาเบิกความในคดีหลังได้ เนื่องจากพยานนั้นตาย วิกลจริต ป่วยเจ็บจนไม่สามารถให้การได้หรือถูกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งข่มขู่บังคับให้มาเบิกความ¹

¹ Phipson's Manual of Law of Evidence, 8th Edition, p. 222.

ตามหลักกฎหมายสหรัฐอเมริกา ได้มีกฎหมายแก้ไขประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 ในปี ค.ศ. 1935 มีบัญญัติเพิ่มเติมเป็นข้อ 3 (d) ว่า "เมื่อ
จำเลยเคยถูกพิจารณาคดีโดยคำฟ้องไม่ว่าจะโดย indictment หรือ information เกี่ยวกับ
ความผิดในข้อหาอย่างเดียวกันมาก่อน คำให้การพยานในคดีก่อนอาจนำมาอ้างเป็นพยานในคดีหลัง
ที่ถูกร้องอย่างเดียวกันได้ หากแสดงให้เห็นที่พอใจต่อศาลว่าพยาน เช่นว่านั้นตาย วิกลจริตหรือไม่
สามารถจะหาตัวได้ในรัฐนั้น" ¹

หลักเกณฑ์จากกฎหมายทั้งของอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาที่น่าจะนำมาใช้
กับหลักกฎหมายของเราได้ และเฉพาะที่ว่าต้องเป็นคู่ความเดียวกันหรือสืบสิทธิจากคู่ความเดียวกัน
(privy) ตามหลักกฎหมายของอังกฤษนั้น ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 964/2507 วินิจฉัยว่า การ
ที่อัยการได้ฟ้องคนขับรถว่าประมาททำให้บุตรโจทก์บาดเจ็บ ถือว่าอัยการได้ฟ้องคดีแทนโจทก์
คำพิพากษาในคดีอาญานั้นจึงผูกพันโจทก์ในคดีที่ฟ้องคนขับรถในทางแพ่งด้วย

ข. คดีอาญากับคดีแพ่ง

เกี่ยวกับคดีอาญาและคดีแพ่งนี้ มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 46 บัญญัติว่า "ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏใน
คำพิพากษาคดีส่วนอาญา"

แม้มาตรา 46 จะเขียนไว้กว้าง ๆ เช่นนี้ก็ตามแต่ข้อเท็จจริงในคำพิพากษา
คดีอาญาจะฟังมาผูกมัดคดีแพ่งได้ ก็จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

หลักเกณฑ์ในการรับฟังข้อเท็จจริงนั้นอยู่ที่ว่า คดีก่อนจะต้องเป็นคดีอาญา
และคดีหลังเป็นคดีแพ่ง ศาลส่วนแพ่งจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญานั้น
โดยเฉพาะ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้นแยกได้เป็น 2 พวก คือ พวกแรกคดี
อาญาได้ยุติไปแล้ว หรือคดีอาญาได้พิพากษาไปก่อนแล้ว จึงพิพากษาคดีส่วนแพ่ง

¹ Richardson on Evidence, 8th Edition, p. 265.

พวกที่สอง คดีส่วนอาญาและคดีส่วนแพ่งได้พิจารณาและพิพากษาไว้ด้วยกัน โดยได้ดำเนินมาในลักษณะคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญากรณีนี้ในการเรียงคำพิพากษาและวินิจฉัย ศาลจะต้องวินิจฉัยชี้ขาดคดีส่วนอาญาซึ่งเป็นหลักมาโดยลำดับเสียก่อน แล้วจึงพิพากษาคดีส่วนแพ่ง โดยฟังข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยชี้ขาดในคดีส่วนอาญาหากในคดีส่วนแพ่งมีพยานหลักฐานต่างหากอีก เช่น ค่าเสียหายต่าง ๆ ในทางละเมิด เช่น ค่ายา ค่าใช้จ่ายในโรงพยาบาล ค่าห้องนอน ค่าอาหาร เป็นต้น รวมทั้งค่ารถ ฯลฯ ถ้าหากมี ศาลต้องวินิจฉัยประกอบอีกต่างหากจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีส่วนอาญา

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาหมายถึง ข้อเท็จจริงซึ่งศาล คดีส่วนอาญาพิจารณาได้ความเป็นยุติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 (5), (6), 227 เพื่อที่จะทำคำชี้ขาดคำหยักฟ้องหรือลงโทษซึ่งโดยปกติศาลจะฟังพยานโจทก์ในการพิสูจน์ ความผิดของจำเลยก่อน ถ้าเชื่อฟังได้ ก็พิจารณาพยานหลักฐานของจำเลยว่ามีน้ำหนักหักล้างพยาน โจทก์หรือไม่ถ้าหักล้างได้ก็ยกฟ้อง ถ้าหักล้างไม่ได้ก็ลงโทษแต่ถ้าพยานโจทก์ฟังไม่ได้ศาลจะยกฟ้อง โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาพยานหลักฐานของจำเลย (มาตรา 174, 227) ¹

ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญามีหลักเกณฑ์ ความแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา ดังนี้

(1) ต้องมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญา หากมีแต่คำรับผิดในชั้นสอบสวนเท่านั้น ก็ไม่เข้าเกณฑ์ตามมาตรา 46 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1000/2505) หรือจำเลยให้การรับสารภาพ ในชั้นสอบสวน และยินยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับ ผลของการเปรียบเทียบปรับไม่ใช่ คำพิพากษาในส่วนอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ดังนั้น การพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจึงไม่จำต้องถือข้อเท็จจริงตามดั่งที่บัญญัติไว้ในบทมาตราดังกล่าว และจำเลยอาจ นำสืบโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4949/2528)

¹ กุศล บุญยืน, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 145.

(2) ต้องมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก่อน แล้วมีคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งภายหลัง หากคดีส่วนแพ่งมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว ต่อมาคำพิพากษาคดีส่วนอาญาในภายหลัง เช่นนี้ คำพิพากษาคดีอาญาไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาคดีแพ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 261/2488) มาตรา 46 มุ่งหมายให้ศาลที่จะพิพากษาคดีส่วนแพ่งรอพิงผลของคดีส่วนอาญา ก่อน แล้วจึงพิพากษาคดีส่วนแพ่งไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 960/2510)

(3) คำพิพากษาในคดีอาญานั้นต้องเป็นคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้น และต้องถึงที่สุดแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 875/2492 และที่ 1104-1105/2501) โดยอาจเป็นคำพิพากษาในชั้นใดส่วนมูลฟ้องก็ได้ เช่น ในชั้นใดส่วนมูลฟ้อง ศาลพิพากษายกฟ้องฐานฟ้องเท็จ, แจ้งความเท็จคดีถึงที่สุด ข้อเท็จจริงในคดีอาญาผูกพันคดีแพ่งที่โจทก์ฟ้องจำเลยว่าทะเลาะเมิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1948/2520)

คำพิพากษาคดีอาญาที่ยังไม่ถึงที่สุดจะนำมาใช้บังคับคดีแพ่งไม่ได้ เช่น คดีอาญาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า จำเลยกระทำผิด จำเลยฎีกาและตายระหว่างฎีกาซึ่งทำให้คดีอาญาระงับ จะฟังข้อเท็จจริงที่ศาลล่างพิพากษาไว้ว่าผูกมัดบังคับคดีแพ่งไม่ได้ ต้องสืบพยานในคดีแพ่งใหม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1104-1105/2501)

การฟังข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญา ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องแยกฟ้องเป็น 2 คดี แม้เป็นคดีเดียวกับที่โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งทางอาญาและแพ่งปนกัน เมื่อคำพิพากษาคดีส่วนอาญายุติถึงที่สุด เช่นยุติถึงที่สุดในชั้นอุทธรณ์แต่คดีแพ่งมีฎีกาต่อมาศาลฎีกาก็จะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างทั้งสองฟังมาในส่วนอาญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1740/2493, 156/2494, 789/2498)

(4) คำพิพากษาของศาลในคดีอาญาต้องเป็นคำพิพากษาที่ได้วินิจฉัยในข้อเท็จจริงแล้วชี้ขาด เป็นยุติแล้ว หากในคดีอาญาศาลวินิจฉัยเพียงว่าคดี เป็นที่สงสัยจึงยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยดังนี้ ในคดีส่วนแพ่งศาลมีอำนาจฟังข้อเท็จจริงใหม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 928/2507, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1674/2512, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 196/2516) ถ้า

ยังไม่ยุติ เช่นคดีอาญาระงับไป ก็ต้องสืบพยานในคดีแพ่งใหม่ จะขอเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญาไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1104-1105/2501)

(5) ต้อง เป็นข้อเท็จจริง เฉพาะที่เป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 789/2498, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1229/2498, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 992-993/2508, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1102/2508, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 326/2515, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 746/2518)

คดีอาญาศาลพิพากษาว่า ค. ขับรถโดยประมาททำให้คนตาย จำเลยมิได้ถูกฟ้องและศาลมิได้ชี้ขาดว่า ค. ประมาทแต่ผู้เดียว โจทก์นำสืบในคดีแพ่งได้ว่าจำเลยประมาท เลิน เล่อ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1544/2520)

(6) โจทก์จำเลยในคดีส่วนแพ่งต้องเคย เป็นคู่ความในคดีส่วนอาญามาแล้ว หลักเกณฑ์ที่ว่านี้ มีคำอธิบายอยู่ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 36/2501 และที่ 650/2507 ว่า มาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ต้องอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 กล่าวคือ จะผูกพันก็เฉพาะแต่คู่ความเดียวกันเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 454/2508, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2061/2517, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2521, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1468/2521, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1601-1603/2529)

คำว่า " เป็นคู่ความในคดีส่วนอาญา" หมายความว่ารวมถึงเป็นผู้เสียหายในคดีส่วนอาญาด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1134-1135/2509, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2685/2518, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 914/2520)

โจทก์จำเลยเคยถูกพนักงานอัยการฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาดูด้วยกันก็ได้ชื่อว่าโจทก์จำเลย เป็นคู่ความในคดีส่วนอาญาแล้ว แม้ภายหลังโจทก์จะมาฟ้องจำเลย เป็นคดีแพ่ง เรียก

คำเสียหายก็ไม่ทำให้เปลี่ยนแปลงจากการเป็นคู่ความ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1235/2481, 2731/2522)

คำพิพากษาในคดีอาญาจะผูกพันแต่คู่ความเท่านั้น เมื่อจำเลยในคดีแพ่งไม่ได้เป็นคู่ความในคดีอาญา ศาลต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานในคดีแพ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2334/2526)

(7) จะนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญามาผูกมัดบุคคลภายนอกคดีที่ไม่ได้เป็นคู่ความในคดีส่วนอาญา เช่น เจ้าของรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2713/2525) ผู้รับประกันภัยรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2769, 2770/2523) และนายจ้างในกรณีที่ถูกจ้างกระทำละเมิดในทางการที่จ้าง ไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 942/2520, 1946/2520, 1952/2520, 533/2521, 3259/2522, 3267/2526, 6200/2531, 778/2532)

อย่างไรก็ดี นายจ้างของคนขับรถ(ลูกจ้าง) ที่ถูกฟ้องคดีอาญาอาจตกลงยอมรับข้อเท็จจริงตามคดีอาญานั้นได้ แต่ความรับผิดชอบทางแพ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายแพ่ง เช่น ศาลลงโทษจำคุกคนขับรถทั้งสองฝ่ายที่ชนกันให้จำคุกคนละ 5 ปีเท่ากัน แต่จะถือว่าทั้งสองฝ่ายประมาทเท่ากันในความรับผิดชอบทางแพ่งด้วยไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1552/2524)

(8) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 มิได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้ว่า ในการพิจารณาคดีส่วนแพ่ง ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ศาลไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2936/2524)

(9) เอกชนไม่ใช่ผู้เสียหาย ไม่มีอำนาจฟ้อง ในความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ และถือไม่ได้ว่าพนักงานอัยการอยู่ในฐานะฟ้องคดีแพ่ง โจทก์ คำพิพากษาในคดีอาญาจึงไม่ผูกพันนายจ้าง ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจึงไม่ต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1997/2524, 838/2526, 2806/2526, 778/2532)

ตามหลักกฎหมายอังกฤษ คำพิพากษาในคดีอาญาที่ห้ายกฟ้องจำเลยนั้น ไม่ยอมให้นำมารับฟังในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้เลย ทั้งนี้ เพราะถือว่าภาระการพิสูจน์ในคดีอาญา และคดีแพ่งต่างกัน คดีอาญาโจทก์จะต้องนำสืบให้ เชื่อได้โดยปราศจากข้อสงสัยความสมควร (beyond a reasonable doubt) ฉะนั้นการที่ศาลยกฟ้องจึงไม่หมายความว่าจำเลยจะมีได้กระทำผิดเสมอไป จำเลยอาจกระทำผิด แต่โจทก์นำสืบให้ศาลลงโทษจำเลยไม่ได้ก็ได้ ผิดกับคดีแพ่งซึ่งถือเอาน้ำหนักคำพยานว่าฝ่ายใดนำสืบสมข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ได้ดีกว่ากันเท่านั้น

แต่คำพิพากษาในคดีอาญาที่พิพากษาลงโทษจำเลยนั้น มีบางคดีที่ศาลยอมรับฟังข้อเท็จจริงที่ฟังว่าจำเลยทำผิดมาใช้ฟังในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้นด้วย เช่น คดี Hill v. Clifford¹ แต่คดีส่วนมากถือคำพิพากษาเช่นว่านี้ไม่อาจนำมารับฟังผูกมัดจำเลยในคดีแพ่งได้ คดีที่สำคัญคือ คดี Hollington v. Hewthorn² ซึ่ง Lord Goddard ผู้ตัดสินให้เหตุผลในการไม่รับฟังว่า

1. คำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญานั้น เป็นเพียงความเห็นของศาลอื่นเท่านั้น มิใช่พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดีแพ่ง
2. ประเด็นในคดีแพ่งและคดีอาญาไม่ตรงกันทีเดียว
3. คำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญา ถือเป็นเพียงความเห็นเท่านั้นจึงจะนำความคิด เป็นมาฟัง เป็นพยานในคดีหลังมิได้
4. คำวินิจฉัยในคดีอาญาเป็นพยานบอกเล่าในคดีหลัง
5. ถ้าคำพิพากษาว่าจำเลยทำผิดนำมารับฟังได้คำพิพากษาที่ห้ายกฟ้องก็ควรรับฟังได้เช่นกัน

¹ 1907, 2 ch. 236 อ้างในบัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น", หน้า 32.

² 1943, K.B. 587 อ้างในบัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

ตามหลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกา บางศาลก็ยอมรับฟังคำพิพากษาในคดีอาญาที่ลงโทษจำเลย บางศาลก็ไม่ยอมรับฟัง แต่ความคิดเห็นของนักกฎหมายส่วนมากยอมให้รับฟังได้ ดังจะเห็นได้จากหนังสือชื่อ Model Code of Evidence จัดพิมพ์โดย American Law Institute ใน ค.ศ. 1942 ข้อ 521 ว่า "คำพิพากษาของศาลที่พิพากษาว่าบุคคลใดทำผิดคดีอาญา ประเภท crime หรือ misdemeanour ย่อมนำมารับฟังเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังที่กล่าวอ้างไว้ในคำพิพากษานั้น หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวข้องกับข้อวินิจฉัยในคำพิพากษานั้นได้" ¹

สำหรับออสเตรเลีย เดิมก็ไม่ยอมรับเอาคำพิพากษาคดีอาญาที่ลงโทษจำเลยมาผูกมัดคดีแพ่ง แต่ใน ค.ศ. 1945 ได้มีกฎหมายออกมาแก้ไขกฎหมายลักษณะพยาน เดิมโดยแก้ไข Evidence Act 1929 เพิ่มเติมมาตรา 34 (a) ดังนี้

"เมื่อบุคคลใดต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด และการกระทำความผิดนั้นเป็นประเด็น หรือเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับประเด็นในคดีแพ่งคำพิพากษา เช่นว่านั้นย่อมรับฟังเป็นพยานหลักฐานผูกมัดบุคคลนั้น หรือบุคคลอื่นที่อ้างสิทธิบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นได้ แต่ถ้าคำพิพากษานั้นมิใช่คำพิพากษาของศาลสูง (Supreme Court) ย่อมรับฟังมิได้ เว้นแต่ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งเห็นสมควรจะรับฟังเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม" ²

ค. คดีแพ่งกับคดีอาญา

ตามปกติข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีแพ่งไม่อาจนำไปผูกพันคู่ความในคดีอาญาได้ ไม่ว่าคู่ความนั้นจะเป็นคู่ความเดียวกันในทั้งสองคดีหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1131/2482

¹ Zelman Cowen, P.B. Carter, Essays on the Law of Evidence, 1956, p. 119, 202.

² Zelman Cowen, P.B. Carter, Essays on the Law of Evidence, p. 203.

และที่ 183/2508) ทั้งนี้เพราะถือว่าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้นำมาใช้ได้ตั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ประการหนึ่ง และภาวะในการพิสูจน์ในคดีแพ่งมีน้อยกว่าในคดีอาญาโดยคดีอาญาโจทก์จะต้องนำสืบให้ศาลแน่ใจว่าจำเลย เป็นผู้กระทำความผิดนั้นโดยปราศจากข้อสงสัย ตามสมควรอีกประการหนึ่ง

ตามหลักกฎหมายอังกฤษก็เป็น เช่น เดียวกัน คือไม่ยอมให้คำวินิจฉัยของศาลในคดีแพ่งมาผูกมัดในการวินิจฉัยคดีอาญา ไม่ว่าจะจำเลยและคู่ความจะเป็นบุคคลคนเดียวหรือไม่

ส่วนการอ้างคำให้การพยานในคดีแพ่งมาเป็นพยานในคดีอาญานั้นแม้จะอ้างได้แต่จะรับฟังได้ก็เป็นเพียงพยานนอกเล่า เพราะคำให้การ เช่นว่านั้นมิได้กระทำต่อหน้าจำเลย จำเลยไม่มีโอกาสซักค้าน

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เกิดผลแห่งคำวินิจฉัยในคดีเรื่องหนึ่งไม่อาจนำมาใช้ยืนยันหรือผูกพันคู่ความในอีกคดีหนึ่งได้ดังกล่าวมาในหัวข้อต่าง ๆ ข้างต้นนั้น คำพิพากษานั้นก็อาจนำมาอ้างเป็นพยานในคดีหลังได้โดยถือว่าเป็น เอกสารมหาชนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 แต่ก็คงใช้รับฟังได้เพียงเท่าที่ปรากฏในคำพิพากษานั้นเท่านั้น เช่นว่าคำพิพากษานั้นตัดสินเมื่อใด ใคร เป็นคู่ความ และพิพากษาว่าอย่างไร เป็นต้นกรณีมักจะมี เมื่อโจทก์อ้างคำพิพากษายืนยันจำเลยซึ่งต่อสู้ว่าตนมิได้ เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษมาก่อน ¹

(ง) ผลกระทบของหลักการรับฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีอาญา

กระทบต่อการพิสูจน์

เนื่องจากบทบัญญัติ มาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹ บัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น", หน้า 38-39.

เป็นบทสันนิษฐาน เด็ดขาดของกฎหมายในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาชญากรรมวินิจฉัยคดีแพ่ง ผลคือคู่ความในคดีแพ่งจะโต้เถียงข้อเท็จจริงซึ่งปรากฏอยู่ในคดีอาญาแล้วไม่ได้ เพราะฉะนั้นแม้ในคดีส่วนแพ่งนั้นโจทก์จะเป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำผิดอาชญาอันเป็นละเมิดแก่ตนโจทก์ก็ไม่ต้องมีการการพิสูจน์ในส่วนนี้ เพราะศาลในคดีแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ซึ่งได้แก่การพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำผิดอาญาจริงหรือไม่ เมื่อได้ความว่าจำเลยกระทำผิดโจทก์จึงมีการการพิสูจน์ในเรื่องความเสียหาย เพื่อให้ศาลเห็นว่าโจทก์เสียหายจริงตามที่กล่าวอ้างมาในฟ้อง

กระทบต่อการต่อสู้คดีของจำเลย

แม้คดีอาญาจะถือหลักให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แต่จำเลยในคดีอาญาในกรณีคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากคดีอาญาอาจต่อสู้คดีได้ไม่เต็มที่นัก เพราะต้องกังวลถึงผลที่จะส่งไปกระทบถึงความรับผิดชอบทางแพ่งของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากจำเลยนำสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาไว้บกพร่อง นอกจากจำเลยจะต้องรับผลแห่งความบกพร่องดังกล่าวในคดีอาญาแล้ว ผลนั้นยังผูกมัดไปถึงคดีในส่วนแพ่งอีกด้วย จึงเป็นปริยายว่าคำให้การหรือพยานหลักฐานของจำเลยในคราวเดียว ต้องมีน้ำหนักทั้งแก่คดีอาญาและคดีแพ่งซึ่งข้อขัดข้องนี้อาจลดน้อยลง หากศาลในคดีอาญาอมรับฟังพยานหลักฐานในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดทางแพ่ง เข้าสู่สำนวนคดีอาญาด้วย แม้พยานหลักฐานชั้นนั้นจะไม่ต้องใช้วินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของจำเลยก็ตาม

กระทบต่อบุคคลภายนอก

ข้อเท็จจริงที่ศาลคดีส่วนแพ่งจำต้องถือตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาชญาขึ้นใช้เฉพาะคู่ความ ไม่ผูกพันบุคคลภายนอกซึ่งเขามีได้ เป็นคู่ความในคดีส่วนอาชญาด้วย ซึ่งก็เป็นไปตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ประกอบด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 การที่ถือหลักเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะบุคคลภายนอกมิได้มีโอกาสต่อสู้คดีในการพิจารณาคดีส่วนอาชญาก็เป็นได้

เกี่ยวกับเรื่องบุคคลภายนอก ส่วนมากเป็นเรื่องลูกจ้างทะเล เม็ดในขณะปฏิบัติหน้าที่ไปในทางการที่จ้างมี คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1598-1599/2519 ศาลฎีกาศีส่วนแพ่งพิพากษายกฟ้องโจทก์ เพราะเห็นว่าจำเลยที่ 1 ลูกจ้างซึ่งขับรถไปในทางที่จ้างของจำเลยที่ 2 นายจ้างไม่ประมาทและพิพากษายกฟ้องไปถึงจำเลยที่ 1 ลูกจ้างผู้ขับรถซึ่งไม่ได้ถูกกล่าวด้วยได้เพราะเป็นหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 245(1), มาตรา 247 เรื่องนี้เดิมจำเลยที่ 1 ถูกฟ้องเป็นคดีอาญาที่ศาลมณฑลทหารบกที่ 5 (ศาลจังหวัดตะกั่วป่า) ศาลคดีส่วนอาญาลงโทษจำเลยที่ 1 ว่าขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บสาหัส ข้อเท็จจริงยุติแล้ว การที่ศาลคดีส่วนแพ่งไม่ถือเอาข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลคดีส่วนอาญาสำหรับจำเลยที่ 1 ผู้เขียนเข้าใจว่าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงเดียวกัน เมื่อศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดเห็นว่าจำเลยที่ 1 ไม่ได้ประมาท ยกฟ้องโจทก์ จำเลยที่ 2 ไม่ต้องรับผิดชอบจะให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบทั้ง ๆ ที่ศาลฎีกาวินิจฉัยแล้วว่าจำเลยที่ 1 ไม่ประมาทไม่ผิดคู่จะไม่เป็นธรรมศาลฎีกาเคยพิพากษาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 ที่ว่า คำพิพากษาศาลคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งนั้น ไม่ได้หมายความว่า จะไปกลับข้อเท็จจริงที่จำต้องรับฟังตาม มาตรา 46 ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2503) ต่อมาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 942/2520 ว่าศาลคดีส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลคดีส่วนอาญาสำหรับลูกจ้างที่ขับรถไปในทางการที่จ้างส่วนนายจ้างไม่ได้ เป็นคู่ความในคดีอาญาด้วยไม่ต้องผูกพันตามข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลคดีส่วนอาญา นอกจากนั้นก็ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2521 พิพากษาท่านองเดียวกันและมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 707/2521 เกี่ยวกับเรื่องเช่นเดียวกันนี้ว่า ศาลคดีส่วนแพ่งต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลคดีส่วนอาญาว่าจำเลยที่ 4 ลูกจ้างไม่ได้ขับรถคันที่ชนโจทก์ แต่จำเลยที่ 5 นายจ้างจำเลยที่ 4 มีได้ถูกฟ้องในคดีอาญาด้วยศาลต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง ซึ่งศาลฟังว่าจำเลยที่ 4 มีได้ขับรถที่เกิดเหตุเช่นเดียวกับท่านบรรณาธิการศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกานี้ว่าหากศาลฟังว่าจำเลยที่ 4 ประมาท นายจ้างคือจำเลยที่ 5 ต้องใช้เงินโจทก์ จะไปไล่เบี้ยเอาจำเลยที่ 4 ลูกจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ได้อย่างไร ผู้เขียนเห็นว่าหากจะนำ มาตรา 426 นี้ บังคับถึงนายจ้างซึ่งถูกฟ้องคดีแพ่งว่า จำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลคดีส่วนอาญาว่าลูกจ้างผิดหรือไม่ผิดด้วย เพราะ เป็นข้อเท็จจริงอันเดียวกันและนายจ้างจะ

ต้องรับผิดชอบด้วย หากต้องรับผิดชอบด้วยก็ไปเสีย เอากับลูกจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 426 ใดอยู่แล้ว เรื่องประหลาดต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น¹

2.2 หลักการบังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่ง

กล่าวคือ คำพิพากษาศาลชั้นต้นต้อง เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย ว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งโดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47)

บทบัญญัติมาตรา 47 นี้ วางหลักเกณฑ์สืบต่อจาก มาตรา 46 กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นรับฟังข้อเท็จจริงในส่วนแห่งแล้ว ไม่ว่าข้อเท็จจริงนั้นจะได้มาจากคำพิพากษาศาลชั้นอาญาหรือได้จากการนำสืบในคดีชั้นต้น ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1552/2524 นายจ้างของคนขับรถที่ถูกฟ้องคดีอาญา ตกลงยอมรับข้อเท็จจริงตามคดีอาญา ศาลถือข้อเท็จจริงตามคดีอาญานั้น แต่ความรับผิดชอบทางแพ่งต้อง เป็นไปตามกฎหมายส่วนแห่ง ศาลลงโทษจำคุกคนขับรถทั้ง 2 ฝ่ายที่ชนกัน ให้จำคุกคนละ 5 ปีเท่ากัน จะถือว่าทั้ง 2 ฝ่ายประมาทเท่ากันในความรับผิดชอบทางแพ่งด้วยไม่ได้ ศาลกำหนดค่าเสียหายรับผิด 3 ใน 5 ก็ได้

2.3 การคืนทรัพย์ของกลาง และการกำหนดราคาทรัพย์สินและค่าเสียหาย

หลักทั่วไปของการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญานั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186(9) ได้ระบุให้คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องของกลาง หรือในเรื่องฟ้องทางแพ่งเป็นข้อสำคัญที่ต้องมีในคำพิพากษาหรือคำสั่ง ดังนั้น คดีอาญาเรื่องใดคดีหนึ่งของกลาง ศาลจึงต้องทำคำวินิจฉัยในเรื่องของกลางเสมอ หากเป็นกรณีที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของกฎหมาย ก็จะต้องสั่งรับหรือใช้ดุลพินิจให้รับ หรือถ้าพฤติการณ์ได้ความว่าของกลางมิได้เกี่ยวข้องกับ

ในการกระทำผิด หรือเจ้าของที่แท้จริงมิได้รู้เห็น เป็นใจในการกระทำผิดของจำเลย ซึ่งจำต้องคืนตามกฎหมาย ศาลก็จะต้องสั่งให้คืนของกลางแก่เจ้าของ โดยเจ้าของทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องยื่นฟ้องทางแพ่งเรียกทรัพย์สิน ดังนั้นบทบัญญัติ มาตรา 49 ข้างต้น จึงบัญญัติรับรองอีกชั้นหนึ่งว่า ในกรณีที่ศาลจะต้องสั่งคืนของกลางแก่เจ้าของนั้น ศาลย่อมมีอำนาจสั่งในคำพิพากษาได้ ถึงแม้จะเป็นกรณีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาและผู้เสียหายยื่นฟ้องแต่เฉพาะคดีส่วนอาญา มิได้ขอให้จำเลยคืนของกลางในคดีนั้นแก่ตน

สำหรับวิธีการคืนทรัพย์สินนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 48 บัญญัติว่า "เมื่อศาลพิพากษาให้คืนทรัพย์สินแต่ยังไม่ปรากฏตัวเจ้าของ เมื่อใดปรากฏตัวเจ้าของแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งรักษาของ คืนของนั้นให้แก่เจ้าของไป..."

บทบัญญัติดังกล่าวมุ่งหมายให้มีการคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่การส่งคืนทรัพย์สินแก่เจ้าของโดยยังไม่ปรากฏตัวเจ้าของนี้ อาจมิได้ในคดีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายคดีนั้นไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สิน กรณีเช่นนี้ ตามความมุ่งหมายของกฎหมายอาญาเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้รักษาของกลางที่จะต้องดำเนินการเก็บรักษาต่อไปจนกว่าจะปรากฏตัวเจ้าของ จึงจะคืนให้เจ้าของไป ดังนั้นในทางปฏิบัติศาลจึงเคยสั่งให้เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์สินนี้ไว้ตามวิธีปฏิบัติซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 ได้วางแนวทางไว้แล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 807/2478) แต่ถึงศาลไม่สั่งให้เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์สินก็คงเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้นอยู่แล้ว

ส่วนกรณีที่อาจมีบุคคลภายนอกหลายคนต่างกล่าวอ้างว่าตนเป็นเจ้าของ แท้จริงนั้น ถือได้ว่ามีการโต้แย้งกันเกิดขึ้นแล้ว เป็นปัญหาว่าเจ้าพนักงานผู้รักษาทรัพย์สินจะคืนทรัพย์สินให้แก่ใคร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 48 วรรคท้าย จึงบัญญัติแนวทางให้บุคคลที่อ้างว่าเป็นเจ้าของอันแท้จริงไปฟ้องร้องต่อศาลที่มีอำนาจชำระ ก็คือไปฟ้องกันยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งต่างหาก เป็นคดีใหม่ เจ้าพนักงานผู้รักษาทรัพย์สินจึงยังไม่ต้องใช้ดุลพินิจที่จะคืนให้

แก่ใครในชั้นนี้ เพียงแต่แจ้งให้บุคคลที่อ้างไปฟ้อง เรียกร้องต่อศาล ¹

ส่วนการกำหนดราคาทรัพย์สินและค่าเสียหาย มีหลักเกณฑ์ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 47 วรรคสอง บัญญัติว่า "ราคาทรัพย์สินที่สิ่งให้จำเลยใช้แก่ผู้เสียหาย ให้ศาลกำหนดตามราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าทดแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น ให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหายแต่ต้องไม่เกินค่าขอ"

บทบัญญัติมาตรานี้วางแนวทางการพิพากษาคดีส่วนแบ่งแก่ศาลว่าในส่วนราคาทรัพย์สินซึ่งจะต้องคำนวณออกมา เพื่อชดเชยแก่ผู้เสียหาย เนื่องจากไม่สามารถคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายนั้น ให้ศาลกำหนดราคาอันแท้จริงวิธีกำหนดราคานี้ เป็นไปตามหลักการชดเชยค่าเสียหายคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งถือว่าการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปหรือทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมิชอบ ย่อมก่อให้เกิดหนี้แก่ผู้เอาไปที่จะต้องชดเชยราคาที่แท้จริงแห่งทรัพย์สินนั้นในฐานะ เป็นส่วนหนึ่งแห่งค่าสินไหมทดแทนที่พึงต้องชดเชย นอกเหนือจากการชดเชยราคาที่แท้จริงดังกล่าวแล้ว หากปรากฏว่าผู้เสียหายยังต้องเสียหายในประการอื่น เนื่องจากการกระทำของจำเลย ผู้เสียหายก็ย่อมมีฐานะ เป็นเจ้าหนี้ฟ้องเรียกร้องให้มีการชำระค่าเสียหายนั้นตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแก่ตน ส่วนจำเลยย่อมมีฐานะเป็นลูกหนี้ชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวแต่ไม่ต้องชดเชยเป็นปริมาณสูงเกินกว่าความเสียหายแท้จริง เพราะจะกลายเป็นความรับผิดชอบเกินกว่าหนี้ที่ตนผูกพัน โดยนัยนี้ ศาลจึงต้องกำหนดค่าเสียหายให้ตามความเสียหายของผู้เสียหาย อย่างไรก็ตามก็ต้องคำนึงถึงความประสงค์ของผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าหนี้ประกอบด้วย หากผู้เสียหายประสงค์ขอเรียกร้องค่าเสียหายมาในคดีเพียงจำนวนหนึ่งซึ่งต่ำกว่าความเสียหายที่แท้จริง ศาลก็จะต้องกำหนดให้เพียงตามค่าขอนั้น เท่านั้น ¹

¹ คัมภีร์ แก้วเจริญ, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3, หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 462.

¹ คัมภีร์ แก้วเจริญ, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3, หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 463.